

UNITÁRIUS ÉLET

51. évfolyam 6-7. szám

1997. június-július

Dupla szám

Az igazságos Isten

„Igaz vagy Uram és a te ítéleted igazságos”.
Zsoltár 119, 137

Századunk emberének lelkülete beteg, fertőzött, olyan, mint egy rákos gyomor, vagy egy tágult erezetű szív. Tevékenységei sokszor hátborzongatóak: a század eleji 40 évben két világégés, a holocaust, a hidegháború és még sorolhatnám. Értelmetlen dolog lenne vitatkozni afelett, hogy a háborúk az ember beteg lelkének a következményei, vagy, hogy a lélek megbetegedését a háborúk okozták. A kauzalitás törvényeiről itt és most vitatkozni felesleges mellébeszélés lenne csupán, mert az ember fizikai és testi életének megélési síkja a tér és az idő, a térben és időben létező anyagi világ, – lelki élete, noha testhez kötött, s ennek törvényeitől nem egykönnyen függetleníti magát, – megélési síkját a vallás és erkölcs mezején találja meg. Századunk embere leki életét vagy más síkon próbálja megélni, vagy a vallás és erkölcs mezején is forradalmakat szít és másképpen akar élni, mint a többi ember. Ezért lett beteg az emberi lélek.

Akik lelki életüket más síkon akarják megélni, azt mondják és hirdetik, hogy egy felsőbb szellemi lényben való hit a primitív lélek szüleménye, – előbb volt a lét és csak azután a tudat. A hit tárgya: Isten, fikció s az egésznek alanya – „Non sens”, az állítmány pedig alany nélkül semmit sem ér, mert értelmetlen. Tehát, ha nincs Isten, nincs szükség vallásra sem.

Akik a vallásos élet terén kívánnak más utakon járni, azok kétségbe vonják a Hit Tárgyának tulajdonságait, mindenhatóságát és tökéletes voltát, jó, igaz és irgalmas létét.

A két csoport között semmi különbséget nem látok, vétkekes mind a kettő. A porszem lázadása ez a Himalája ellen... A gyenge, a tökéletlen bírálata a tökéletessel szemben. Az első csoportbeliek legalább bátran kimondják, hogy Isten nincs és nem is hisznek benne, de az utóbbiak hadat üzennek neki, megbírálják és lekicsinylik Istent!

Amit pedig a leggyakrabban von ma kétségbe a már-már agonizáló lelkületű emberiség, az nem más, mint Isten igazságossága.

A minap így panaszkodott egy barátom: vagyonom veszendőben, munkám gyümölcse a másé, egészségem mindinkább felmondja a szolgálatot. Keserves az én életem, csak tudnám mivel érdemeltem ki, hiszen egész életemben becsületes voltam. Az Isten is elfordult tőlem, igazságtalan velem szemben. Keserű lélekkel, csalódottan néztem rá és azonnal rájöttem, hogy ennek az embernek a hite nem más, mint szappanbuborék és ő is azon nagyszá-

mú emberek közé tartozik, akik állandóan bírálgatják és kétségbevonják Isten igazságos voltát.

Sajnos még mindig nem jöttünk rá arra, hogy mi mulandó és gyarló ember, s hivatlanok és méltatlanok vagyunk arra, hogy az Örökkévalónak és Tökéletesnek legszentebb tulajdonságait dicséret, csodálat és ámulat áhítatán kívül még csak ajkunkra is vegyük. Még mindig nem jöttünk rá arra, hogy vannak dolgok, melyek túlesnek a tér és idő határain. Az igazság akkor is igazság marad, ha elpusztul a világ, a jóság akkor is jóság lesz, ha elvész az élet, és a szépség akkor is szépség marad, ha már nem lesz semmi sem, ami szép lehetne. Az embernek rá kell jönnie, hogy előbb volt az igazság, mielőtt világ lett volna, – a jóság nem az életből származott, hanem fordítva, s a szépség már akkor ébren volt, mikor még a Chaos lehunyt szemmel álmodott. Mindezek a gondolatok Istenből származnak, vele egyidősek, azaz mindig voltak, mindig lesznek, mint ahogy Isten mindig volt és mindig lesz.

Igazságtalan az Isten? Nem, Testvéreim! Isten változatlanul igaz, mi emberek vagyunk igazságtalanok. Mert tulajdonképpen mi is az igazság?

„A három önérték, vagy legfőbb eszme egyike a jósággal és a szépséggel együtt s a megismerés célja. Az igazság érvényes akkor is, ha senki meg nem ismeri, vagy nem gondolja.”

Tulajdonképpen csak ez az egy igazság létezik, a többi az emberek által vélt és kreált igazság. Ha jóhiszeműek akarunk lenni, ezeket is nevezhetjük igazságnak, de ezek mind relatívok, viszonylagosak és eltörpülnek vagy éppen megsemmisülnek az isteni igazság mellett, illetve csak annyiban igazak, amennyiben megegyeznek az isteni igazsággal. Lehet tehát az embernek igaza? Igen, ha igaza ugyanaz, mint Istené.

A nagy tévedések és tévútra térések akkor történnek, amikor az emberek a saját igazukat minősítik abszolútnak, s ez automatikusan helyt ad a következtetésnek: Isten igazságtalan! A szubjektív, a relatív igazság lábai alá akarják taposni az objektív, az abszolút igazságot!

A fentebb említett panaszkodó emberben sajnos önmagunkra ismerünk. Kérdezzük tőle és találva érezzük magunkat, oh, mintha nekünk is szólna a kérdés: Ember! Ha életed napjai tele vannak gonddal, jajjal és bajjal, az azért van, mert Isten igazságtalan? Hát nem éppen ő adott neked lelkiismeretet és szabad akaratot, hogy általuk megvaló-

sítsd Isten országát és mennyországgá változtasd földi életed? S ezen isteni ajándékokkal nem éppen te Ember építetted ki a magad számára a pokol förtelmeit? Társadalmi életed ki alkotta olyanná, hogy gyűlölet benne a jelszó és harc az életelem? Nem te vagy az, aki még ma is süket a nagy szociális tanításra, mely testvériséget hirdet? S még-hogy igazságtalan az Isten!

Tudod e Ember, hogy ha nem lettek volna háborúk a világban, ma nemcsak minden faluban, de minden utcában működhetne egy kórház, a gyógyszerek korlátlanul állhatnának az emberek rendelkezésére, s ötven éves korán túl egyetlen embernek sem kellene dolgozni? S hogy szűkös a kenyér azért Isten igazságtalansággal vádolható? Hát nem az ember szórja a búzát a tengerbe, hogy ára ne essék a tőzsdén, hát nem az ember a lyukas zsák, aki a maga kénye-kedve szerint rendez el Isten drága ajándékát, a gabonát?

Jól gondold meg hát Ember, mielőtt kimondanád: igazságtalan az Isten!

A te vélt igazságod hamis, ugyanis csodákat vársz Istentől. Azt várod, hogy Isten egycsapásra agyonvágja ellenségeidet, utadba ezres bankókat ejtsen, egy lehelettel adja vissza egészségedet és repítse szádba a sült galambot. Mindezek után válladra veregessen és így szóljon: neked volt igazad!

Hát nincs igazad, igazságodat csak te véled igaznak, ugyanis Isten nem csodákkal, hanem tökéletes törvényekkel kormányozza az Univerzumot. Váry Albert írja: „Az igazság, mint maga az Istenség örök és változhatatlan. Volt, van és lesz mindörökké. Csak az emberi szemek homályosak a tisztánlátáshoz. Ezért van, hogy ember és igazság nem mindig járnak egy úton”.

Igaz vagy Uram és a te ítéleted igazságos!

A megismert igazságot foglalja magában az ítélet, s ez akkor igaz, ha megfelel az igazság kritériumainak. Isten ítélete csakis igaz lehet, hiszen lényege, tulajdonsága az abszolút igazság.

Isten mindig igazságosan ítéli meg cselekedeteinket, Atyai szíve boldogan repes, ha jutalmat osztogathat, – „Mert nem igazságtalan az Isten, hogy megfélemlítsék a

ti cselekedeteitekről és a szeretetről, melyet tanúsítottak az ő neve iránt.” (Zsid. 6, 10/a.)

Pál apostol nagy igazat szól, amikor ezt írja: „Isten megfizet mindekinek az ő cselekedetei szerint, a jókat megjutalmazza, a gonoszakat pedig megbünteti, mert nincsen az Isten előtt személyválogatás”. (II. Rom. 6.11) Eötvös József e gondolatot így fejezi ki: „Az Isten örökké igazságos, előtte nincs különbség szegények és gazdagok, gyöngék és hatalmasok között, ő látja a szíveket!”

Mielőtt vélt igazságod illuzórikus kritériumainak megfelelő ítéletet mondanál az egyedül igazságos Isten felől, előbb keresd meg gondjaid, jajaid valós okát. Mindenhol megtalálod a társadalomban, az emberekben, az egyedül üdvözítő eszmékben, s főként önmagadban, csak egyedül Istenben nem. Hidd el, a te fájdalmad neki is fáj. Szerető, de szigorú Atyád ő neked, s ha vétkezel, legyen bátorságod elviselni a jól megérdemelt büntetést, amit rád szab az Isten.

Mert „igaz vagy Uram és a te ítéleted igazságos!”

Szabó Dezső is írja: „Íme felfakadtak a beteg napok s a bélpoklos történelem irtóztos fekélyeket rág az Isten képmására. Olyan nehéz márt cipel a lélek, hogy elejtette az örök dolgokat. Pedig mit ér az, mi elfér múlt napokban, mint piszkos pénz a zsebben, és van kezdete és van vége és aztán soha nem lesz többé?” Ilyen örök dolgokat ejtünk el, veszítünk el, amikor elvakulnak hiú szemeink, amikor lassan meghal ifjúságunk és őt, a fényeset, a nagyszerűt, az egyedül igazat soha nem látjuk.

Fordítsuk feléje tekintetünket minden időben és lássuk meg a nagyszerűt, a fényeset, magát az Istent. Lásd meg ember, ismerd meg ember Isten igazát, kitépve beteg szívedből. Lényed átszellemülten zengje a felismerés örömeiben a nagyszerű igét: „Igaz vagy Uram és a te ítéleted igazságos”! Hogy is mondja KATÉNK? Mit értesz azon, hogy Isten igaz?

– Azon, hogy Isten igaz, azt értem, hogy ő nem hagyja a jót jutalom nélkül, a rosszat pedig büntetés nélkül. Ő nem nézi az ember állapotát, születését vagy rangját, hanem csak tetteit és mindenkit aszerint ítél meg!

Ámen!

Rázmány Csaba

Hamvas Béla

Scientia sacra (részlet)

Aki az Isten országán dolgozik, nem az igazságszolgáltatás, hanem a könyörület (*heszed*) jegyében áll. Nem ítél, hanem szeret. Nincs szó bűnről, hanem eltévelyedésről. Aki az egyetlen azonosságot felismeri, az igazságot ismeri fel, az „igazság pedig felszabadít”. De nincs nehezebb, mint az emberben a büntelenség tudatát felébreszteni. A korrupció az embert demoralizálta, és nem az a nehéz, hogy tisztátalanná lett, hanem hogy elkezdte magát a tisztá-

lanságban jól érezni, sőt elkezdett az ébresztő ellen ellenállást tanúsítani és ellenszenvet érezni, és megtanulta, hogy önmagát ebben a szennyben igazolja és megvédje. Restségből és gyávaságból különös gyönyör lett számára egyre jobban megkoszosodni, s a tisztátalanság már gyönyör lett és édes, és már elméleteket kohol, hogy ez mindig így volt, és így is lesz, sőt ennek így is kell lennie, és fantazma ép elméről és morálról és egészségről beszélni.

A világ korrupcióra épült. A próféták az embert füledt bűvőhelyéről megpróbálták korbáccsal kiűzni. A nép a próféták dühétől félt, sőt még tisztelte is őket, nehogy vackából meg kelljen mozdulnia. „Jézus az ember iránt nem igényeket támasztott és nem követelt, nem ösztökölt és nem buzdított... mert Jézus nem az akaratot szólította meg, hanem a nép szemét megnyitotta valamire, amit az addig nem látott” (Brunner).

Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben

A következőkben sorozatosan adjuk közre Véress Zoltán „Mi Atyánk”-ról szóló cikksorozatát lapunk hasábjain.

Véress Zoltán, apai részről unitárius családból származó erdélyi író, született 1936-ban Kolozsvárott. A kommunista rendszer elleni diákszervezkedésért 1952–1954 között börtönben ült. Szülővárosában végezte a magyar irodalom szakot, szerkesztő, műfordító, író lett. 1986-tól Svédországban él, presbiterként részt vesz az ottani Magyar Protestáns Gyülekezetek munkájában. 1994-től országos felügyelő. Az „Új Kéve” című lap felelős kiadója. Mi Atyánk-ról szóló elmélkedései ebben a lapban jelentek meg, 1995–1996-ban. (Szerkesztőség)

Ne mondjátok el egy miatyánknyi idő alatt a Miatyánkot: nem tudjátok felfogni mondatainak mélységét, magasságát, igazságát, értelmét. Jó, mondjátok el egy miatyánknyi idő alatt közösen a gyülekezetben istentiszteleten, de aztán „menjete be a ti belső házatokba”, ahogy a Miatyánk szavait ajkunkra adó Mester meghagyta, s ott mondjátok el még egyszer nagyon lassan.

És figyeljetelek.

Igyekeztek érteni és érezni, mi mit jelent, mit miért mondtok, mit miért kértek Istentől a Miatyánk gyermekkorotok óta ismerős szavaival. Igyekeztek áthatolni a szavak burkán, bejutni belsejükbe, felfedezni a bennük rejlő roppant dimenziókat. A Miatyánk nem varázsigé, amelynek pusztán ki- vagy elmondására bekövetkezik valami olcsó csoda: a Miatyánkot meg kell fejteni, egyenként mindenkinek értelmezni kell a saját maga számára – s akinek ezt valamennyire sikerül megtennie kegyelemből, hit által, annak számára a csoda bekövetkezik. Azt egyszer csak eltölti az a borzongatóan nagyszerű és féltelmes érzés, hogy részese a kijelentésnek.

Fontos tudni, hogy a kijelentés nem szükségképpen szól azonosan az egyes elmékben és szívekben. Ez nem azért van, mert Isten mást jelent ki magáról az egyiknek és mást a másiknak, hanem azért, mert a végtelen nagyság nem „fér bele” a véges emberi elmébe. Ki ezt lát meg Isten végtelen nagyságából, ki amaszt, és senki nem mondhatja ostoba, sőt bűnös gőg nélkül, hogy mindent lát. Az itt (s még néhány lapszámunkban) következőket tehát ne úgy értelmezzétek, hogy én „megmagyarázom” nektek a Miatyánkot, hanem úgy, hogy megosztom veletek azt, amit nekem sikerült értenem és éreznem belőle.

„Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben”. Ezúttal erről lesz szó, az ima első szintagmájáról, a megszólításról.

Az kezdettől fogva világos mindannyiunk számára, hogy az itt megszólított valaki: Isten, Isten, akit a Miatyánk szavait ajkunkra adó Mester így határoz meg: „aki a mennyekben van” – akinek tehát legfontosabb vagy legjellemzőbb tulajdonsága a holléte. Isten hollétét tudni, pontosabban sejteni ezek szerint annyi, mint a legfontosabbat vagy a legjellemzőbbet tudni, pontosabban sejteni magáról Istenről.

Hol van tehát „a mennyek”?

A Miatyánk első elhangzásának, lejegyzésének, a Mester és tanítványai közöttünk járásának idején a **menny** fogalma egyértelmű volt: az a hely, amely magasan fenn van a fejünk felett, a földet mintegy befedő égbolton túl. Ott trónol Isten, s mindenlátó szemével onnan nézi csetlés-botlásunkat a földön. Ez a világkép tükröződik szinte az egész klasszikus egyházi képzőművészetben (a középkor végétől természetesen már nem mint világkép, hanem mint konvenció), de a keresztény hitvallás „felméne a mennyekbe”, „onnan leszen eljövendő” jelképes kifejezésekben is.

A **mennyek** azonban: többes szám. Ami, ha úgy tetszik, arra is utalhat, hogy már az ókorban és azután is sokáig voltak tudós emberek (inkább filozófusok, mint asztronómusok), akik bizonyos módon tagoltnak gondolták a világ égi felét: külön „szférákat” képzeltek el a hold, a nap, a bolygók és az állócsillagok pályái számára, s ezekben és ezeken túl vélték helyet találni az angyaloknak, az üdvözült lelkeknek és Istennek. Ez a világkép nyer nagyszabású költői kifejezést a Dante-féle Isteni színjátékban, de – közelebbi példával – ez tükröződik „Fönn a csillagok felett” kezdetű egyházi énekünkben is (természetesen szintén mint konvenció).

Mind a két elképzelés önkéntelenül korlátozza, behatárolja Istent, felére redukálja Isten végtelenségét: az ember egyszerű tapasztalati világának „felső felére”. Elég csupán annyival többet tudni a régieknél, hogy a föld gömb alakú, s ez a fél végtelenség máris kiterjed, kitágul tudatunkban, kiteljesül egész végtelenséggé: a földön mindenhol a **menny** van a fejünk fölött, a **mennyek** tehát – a világmindenség. A tegnapi és mai, a holnapi és holnaputáni, a mindenkori tudásnak feltáruló, az egyre behatóbban megismert és egyre titokzatosabb univerzum. „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben”, mondjuk, s ezt ma úgy értjük, úgy érezzük, lényegesen gazdagabb tartalommal a hagyományos szavakban: „Isten, aki betöltöd a világmindenséget”.

Tanulságos volna elidőzni annál a fentiekből adódó gondolatnál, miszerint tudás és hit nem csak nem összeférhetetlen, de éppenséggel egymást segítő működése szellemnek és léleknek. De erről majd máshol és máskor. Itt és most röviden még arról, hogy Isten végtelenségének ez a megkettőzése, megsokszorozása nem veszi-e el tőlünk az ő közelségének, személyességének, gondviselő atyánk voltának megnyugtató érzését.

Nos, itt csak vallomást tehetek: éntőlem nem veszi el. Nem hiszem, hogy ma kevesebb bizalommal fordulok hozzá, mint gyermekkoromban, amikor jószágos, fehér szakállú bácsinak képzeltem el, s azt sem hiszem, hogy benne kevesebb a képesség és a hajlandóság meghallgatni engem, válaszolni nekem, törődni velem. Sőt úgy gondolom: bizonyosan sokkal több.

Szenteltessék meg a Te neved

Mindjárt a megszólítás után („Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben”) roppant egyszerű, csak néhány szóból álló, mégsem mindenki előtt nyilvánvaló értelmű kéréssel folytatjuk a Mestertől tanult imát: „Szenteltessék meg a Te neved”. Első kimondásra, hallásra, utánagondolásra ebből csak egy dolog világos: hogy akiről itt szó van, az – Isten. De miért az **ő neve** szenteltessék meg? És hogyan szenteltessék meg?

Vannak akik valami misztikumot sejtene a „a Te neved” kifejezésben, én inkább költői fordulatot sejtetek: Isten neve tulajdonképpen magát Istent jelenti. Mint amikor a hatósági közeg azt mondja: „a király nevében” vagy „a törvény nevében”, ami annyit tesz: a király parancsának, a törvény előírásának megfelelően. Vagy mint amikor a diplomata azt mondja: „kormányom nevében”, amit úgy kell érteni: az illető kormány megbízásából. Izraelben élő barátomtól tudom, hogy náluk, akiknek nyelvében és kultúrájában a világot teremtő és fenntartó legfelsőbb lénynek külön személyneve van, amelyet kimondani tilalmas (az „isten” jelentésű héber szó a legfelsőbb lénynek nem a **kilétét**, hanem a **mivoltát** jelöli, mint Péternek vagy Pálnak az „ember”), olyan beszédhelyzetekben, amelyekben mi „Isten”-t mondunk, gyakran használják „a Név” kifejezést („a Név áldjon meg”, a „a Név legyen veled”).

A Miatyánk második mondatával tehát azt kérjük Istentől, hogy **ő maga szenteltessék meg**. De hogyan? Mit jelent ez?

Gondoljunk a „szenteltessék meg” kifejezés pontos jelentésére: „valakik szenteljék meg”. Nemcsak magyarul elemezendő ez így: a Miatyánk minden általam ismert nyelven vagy szenvedő, visszaható igealakot használ (maga a bibliai görög szöveg is), vagy jelzős szerkezetet (például: „helgad varde”, azaz „legyen megszentelt”), és mindegyik nyelvi alakzat ugyanazt az interakciót jelenti két fél között. Mert nyilvánvaló, hogy a megszenteltetéshez kettő kell: valaki vagy valami, akit vagy amit megszentelnek, és valakik, akik ezt teszik. Megszentelünk például egy

ünnepet: ünneplőbe öltözünk, ünnepi asztalhoz ülünk, templomba megyünk, s ami fontosabb mindezeknél, aznap valahogy nemesebb érzésekkel telünk el, mint máskor, jobban szeretjük egymást, mindegyikük emelkedettebb lélekkel élünk. Ettől ünnep az ünnep: hogy megszenteljük. De miképpen szentelhetjük meg Istent?

Semmiképpen sem úgy, hogy mi, emberek nyilvánítjuk őt szentté vagy elismerjük az ő szentségét. Ezt értelmetlen volna ötlele kérnünk. („Mi Atyánk, szenteltessék meg a Te neved”): önmagunkat kellene biztatnunk rá. De ez megintcsak értelmetlen volna, hiszen a mindenható, öröktől fogva való Isten nem szorul arra, hogy mi „avassuk” őt szentté: ő szent attól függetlenül is, hogy mi mit tartunk felőle vagy mit mondunk róla. Ha tagadjuk Istent, nem őt fosztjuk meg a belé vetett hit erejétől. Ha pedig káromoljuk Istent, nem őt fosztjuk meg szentségétől, ez egyszerűen lehetetlen számunkra, hanem magunkat szennyezzük be. Ha azonban Isten öröktől fogva való szentségét felismerjük, s ennek ismeretében, tudatában, átérzésében az ő színe előtt (azaz mindig, hiszen mindig ott vagyunk) igyekszünk úgy élni, úgy viselkedni, úgy szólni, úgy szeretni egymást, ahogy ezt ő elvárja tőlünk, s ahogy tulajdonképpen magunk is elvárhatjuk magunktól – nos, akkor megszenteljük őt, mint ahogy megszenteltük az emelkedett lélekkel megült ünnepet, némiképp fölébe kerekedve eredendő gyarlóságunknak.

Szerintem ezt kérjük Istentől, egészen pontosan ennek a képességét, amikor azt mondjuk: „Szenteltessék meg a Te neved”. Mintha kissé feloldva a Miatyánk tömör fogalmazását, így fohászkodnánk: „Isten, aki betöltöd a világmindenséget, aki teremtő atyánk vagy, segíts minket abban, hogy megsejtsük a Te nagyságodat, megérezzük a Te öröktől fogva való szentségedet, s igyekezzünk felemelkedni hozzád”.

(Folytatjuk)

A homoródszentmártoni templom napjainkban.

Egyszemélyes reneszánsz

Körkérdéssel kellene kezdeni, legalábbis a közelben élő, elérhető „atyafiakhoz”: hogy honnan veszik ilyen vagy olyan (pontos-pontatlan) adataikat? Nem akármilyen kiválóságról van szó. *Bogáti Fazakas Miklós* vala az ő becsületes neve – iskola-mester, pap, igazgató, akiről ezúttal szólni szeretnék, nem csupán a bibliai zsoltárok első verses fordítását hagyta ránk, hanem ő lehetett – ő volt az első igazi erdélyi poéta, mi több: a legjelentősebb magyar szavú lírikus Balassi Bálint előtt.

Még a hatvanas évek elején rábukkanhatott, aki kereste, az Akadémiai Kiadónak (Klaniczay Tibor szerkesztésében megjelent) *A magyar irodalom történetében*. Pirnát Antal szerint ismereteink homályosak és ellentmondásosak Bogáti Fazakas Miklós életéről és munkásságáról, s már itt olvasható a feltevés, miszerint két Bogáti Fazakas Miklós író létezett. Azóta sem oszlott el egészen – főleg életéről a homály. Szaporodtak a változatok, a találgatások arról, hogy a XVI. század közepén (1548-ban valószínűleg Tordán) született Bogáti Fazakas Miklós lehet-e egyszerre annyi minden és annyifelé: dési iskolamester, a tordai unitárius iskola első igazgatója, lelkész Szentdemeteren, s ismét Tordán, aztán a kolozsvári „fényes nagy scholának” igazgatója. Vallási meggyőződése miatt Baranyába menekül (Szinnyi szerint – Magyar Írók, I. kötet – előbb Szolnok-Dobokába); a pécsi unitárius központnak és szabad szellemnek köszönhetően készül el három vallásos tárgyú műve, verses parafrázisa, hogy aztán Homoródszentpálon vállaljon udvari papi állást, végül visszaköltözvén Kolozsvárra prédikátor legyen, és saját hittársai, az unitárius egyház hivatalos vezetői, élen a püspökkel, hallgattassák el a radikális lelkészt. Végleg? Akkor ugyanis, 1592-ben – évszázadokra – eltűnik, a neve... Számomra a legrokonszenvesebb („Ecce poeta: egy igazi költő lép elénk a messzi múltból”) és a leghitelesebb Bogáti-kép Dán Róbert kutató-értelmező munkájának köszönhető, aki az unitárius lelkész megtett életútját és szellemi kibontakozását, a maga korában egyedülálló teljesítményét a hitújító és példakép Dávid Ferenc sorsának 1579-ben bekövetkezett tragikus fordulatával hozza összefüggésbe. Szerinte Bogáti Fazakas Miklós valószínűleg 1592 nyarán halt meg. De akkor mit kezdünk azzal a versével, melynek záróstrófája alapján 1598-ban még élt, vagy az újabb feltevésekkel, hogy megérte a századfordulót, sőt 1607-ig is kihúzhatta? (Múzsák fellegvára, Kritikon, 1977.)

Egyelőre elégedjünk meg annyival, hogy kora legműveltebb elméje volt, akiben szerencsésen megfűt a hagyományokkal szakító teológus és hagyományokra építő költő. A régi magyar irodalom elképzelhetetlen nélküle – jóllehet Féja Géza *Régi Magyarság* című irodalomtörténetében meg sem említetik a neve; s a sok történeti összegző munka, szakmai vállalkozás közül még

csak egyet említsek. A húszas években Horváth János *A magyar irodalom fejlődéstörténetében* (Akadémiai Kiadó, 1976) Balassi Bálintnak 11 könyvoldal (mintegy 24 gépelt lap) terjedelmet szentel anélkül, hogy – a nemzeti nyelv térfoglalása vagy a költői stíl kiképzése során – megemlítené Bogáti, mint elődöt. Habár Horváth érvrendszerébe a Bogáti eltűnése, fel nem fedezése, s megannyi szomorú „véletlen”, vagy akár a Balassi költészetével párhuzamba hozható – vallási és világi érzés, hang ötvözete mind-mind belefért volna.

A verses krónikák és bibliai egyéni hangú líra született. A magyar nyelvű műköltészet és a Szép Magyar Komédiával a magyar dráma megteremtője ő. Előzmények nélkül vajon? (Nemeskürty István négy Balassi sort idéz, melyek szó szerinti fordításai egy Regnart-„slágernek”. De ugyanúgy, a hollandus Janus Secundus Júlia-ciklusának hatására lesz Balassi Annájából Júlia; a táncoló Anna emléke is átvétel.) Tízvalahány költeménye Secundus és újlatin költők verseinek átdolgozása; persze az elemi erővel feltörő élmény (tavaszi táj, lovak, fegyverek, a hódító török) őszinte, hamisítatlan magyar versekké lényegíti az átvételt.

Bogáti zsoltár- és *Énekek éneke* parafrázisának kiemelt és összeillesztett részeiből ha nem is lehet olyan „lírai önéletrajzot” szerkeszteni, mint Balassi esetében – az új hangütés, a tehetség kisugárzó ereje nyilvánvaló. Az elsőség. Most nem a fordítóra gondolok, aki negyedszázaddal Szenczi Molnár Albert előtt elkészült az első teljes magyar zsoltárkönyvvel (ráadásul nem németből fordított s nem francia mintát követett, hanem több görög és latin változatból válogatott, és az ismert magyar dallamokra formálta az éneklésre szánt verset). És nem sorsolom fel a, jórészt korábban keletkezett, világi tárgyú krónikás énekeit, széphistóriáit annak a termékeny, sokoldalú talentumnak, kinek neve antik eredetű verses históriákon és teológiai értekezéseken bukkan fel; sajnos, még ma is kiadatlan kéziratokon. Hanem a Balassi előtti magyar költészet elhallgatott tehetségét szólítgatom „az éji homályból”, aki...

Még hogy Balassi Bálinttal emlegetni őt?!... Igen. Elő a bizonyítással!... Az érvek helyett nem kevesebb, amivel szolgálhatok: az előkerült – el sem vett, csak elhanyagolt, közzé s közhasznúvá nem tett gazdag – életművel. (Midőn „magyar zsoltárai” 1977-ben, négyszáz év múltán először jelentek meg kötetben, Dán Róbert, a szemrehányást elnémítva, rajongással írta le, hogy: „méltatlanul elfeledett költészete váratlan fénnel ragyog fel”. A visszhang, s a folytatás még várat magára!)

Egyedülálló eset volna a Bogátié? Nézzünk hátra és magunkba. Valamivel türhetőbb állapotokra és szerencsére lett volna szükség ahhoz, hogy kedvünkre gyönyörködhessünk valamiben – ami mindig is a miénk volt, legfeljebb nem volt tudomásunk róla. Kezdjük talán egy Babitsra való

hivatkozással, aki 1924-ben sürgeti, hogy „össze kell foglalni a Balassa (!) körül rajzó kérdéseket, az újabb történeti kutatások fényében”, majd eljut odáig, hogy „a végleges Balassa számára pedig akadálytalanabbul olvashatóvá rekonstruált szöveget szeretnék.” Pedig hol álltunk akkor még a végleges Balassi Bálinttól! ... Mielőtt csodálkozni kezdenénk, vagy egyéb mulasztásaink jutnának eszünkbe, egy kérdés: a „nemtelen célokra” *kihazsnált, kijátszott nagy írók* – az örökké kisajátítható hagyomány – miatt kell-e jobban aggódni, vagy a Bogátiék korába visszakanyarodva: talán a nyomtatott művek elszaporodása miatt? A háborúk, a pusztítás, a hanyag(olt)ság mellett Horváth János ebben látja a fő okot: a közemlékezetből eltűntek a kéziratos irodalom remekei. Káldi „hitelre méltó ember”-re hivatkozik, aki még látta a bibliafordítás nagyobb részét, Szenczi Molnár 1610-ben már azt írja, hogy soha kéziratos magyar kódexre nem akadt. Még az emléke is kiveszett a hajdani kéziratos irodalomnak. („Vóltanak, vóltanak (...) magokkal együtt emlékezeteket is eltemette a veszedelmes idő” – sóhajt fel Bod Péter 1766-ban.) Ezek szerint nemcsak a török- és tatárdúlás az egyedüli „veszedelem”, hanem az irodalmi tudat fejletlen állapota is. A reformáció – kis túlzással hangoztatott – legnagyobb érdeme, hogy „felfedezte az anyanyelvet.”

S egy olyan rendkívüli alkotó esetében, mint amilyen Bogáti Fazakas Miklós volt, aki prédikátorként is kiemelkedett a nehézkesen teológizáló antitrinitárius és szombatos társak közül, a világi műveltség és a született szépírói hajlam meghozta a nem-volt-még termést. A zsoltárok eredeti jelzőit képekké, hasonlatokká bővíti; az áhitat felkeltése helyett tudós módra az ótestamentumi zsidó történelem belső összefüggéseit keresi, de a maga érzésvilágát is belefoglalja a strófába. A zsoltárkönyv egyes kéziratokban fellelhető címe is jelzi a szubjektív szerzői szándékot: MAGYAR ZSOLTÁR. *Kit az időkbéli históriák értelme szerint különb-különb magyar ékes nótákra, az Isten gyülekezetének javára fordított Bogáti Fazakas Miklós.* A versformák – a felhasznált dallamoknak megfelelően – a XVI. századi magyar költészet szinte teljes készletét felölelik. (A sokféle hangúlyos strófaszerkezet mellett a trochaikus ritmus is megtalálható). Az Énekek éneke parafrázist kommentáló keretből kitűnik, hogy Bogáti ismerte a verseknek a bázeli szabadgondolkodóktól származó profán értelmezését, de mint teológus az Újszövetségre támaszkodó allegorikus interpretációt is szem előtt tartotta. Az ókori verseket „virágénekeknek” nevezi; fordítás közben – ezúttal kerülve a terjengősséget – nyilván felhasználja a szerelmi líra hagyományait. Itt és ilyenkor tekinthető Balassi elődjének, újító társának, akinek szerelmi költészetéről hányszor leírták, hogy új mindenhez képest, amit a korábbi magyar verses emlékek jelentenek. Ámde hol vannak ezek az „emlékek”? A szerelmi líra hiányzik. Ennek okára talán rájövünk a Balassi ilyen tárgyú verseit dacosan védő Rimaynál is később, azok ellen, akik (Balassi szavaival): „engem való rágalmazásokkal nyelveknek hegyeit is fenik”, akik „az

szerelmem argumentumában való énekének munkáját” nem javallják, sőt kárhozzáttnak – nem úgy, mint „az egyéb minden nemzetiségek nyelvén írt hasonló munkákat is”. A népköltészet maradványaival sem dicsekedhetünk e korból – bár virágénekek létezését feltételezi a körmöcbányai táncszó és a Zöldvári ének („zöld erdő”, „piros hajnal”).

Bogáti Énekek éneke parafrázisa valahogy így hangzik:

„Kedves tavasz vagy, a föld most nyílik, fényes virágokkal mint hízelkedik,

A fige megindult, szőlőnk virágzik, minden állat szája énekre nyílik.

Azért virágom, én szépem! jer ide, galambom, térj ide, mellettem ülj le.

A kőpadokon nézek szépségedre, énekedet hadd halljam itt felfele.

Nekem mert te termeted igen tetszik, szemed és tested állása mind illik.

Beszédedben én lelkem gyönyörködik, ha ide jössz még közelebb, inkább tetszik.”

Friss, természetesnek ható, őszinte költői játék ez. A szövegvers felé az első lépést, mondják, Balassi tette meg. Az „irodalmiság”, a „művészet igénye”, nem létezett korábban. Nincs rá példa vajon?

Bogáti „énekverseiben” a szótagszám és sormetszet ingadozásai még a korábbi magyar verselést juttatják eszünkbe; a dallam ismerete magyarázza a szöveget ritmikailag. De – mint ahogy Bogáti a maga „verseit” a zsoltárparafrázisokat különb-különb magyar nótákra írta (mintegy tíz nótajelzés Tinódi dallamaira utal) – Balassi Bálint is számos ritmust, strófa képletet használ, melyek, mint a szótagjelzésekből kitűnik („az Palko nótájára”, „az Toldi Miklós nótájára”, „az Bánja az Úristen nótájára”) korábbi magyar énekek variációi. A legrégebbi (unitárius) énekeskönyvben – kár, hogy ennek is csak másolata maradt fenn – Bogáti több zsoltárparafrázisa mellett megtaláljuk Balassi néhány istenes énekét is. A korabeli kiadói ízlés és a szükséglet nem húzott közéjük semmilyen választalat. (Ez a felületes, némelykor túlzó utókor „érdeme”). Balassi sem vehette máshonnan „ritmuselvet”, mint a néptől/népiből. Legfeljebb akkoriban gyakoribb eset volt, hogy a vándorlantostól másolt versek, a költőtől eredeztetett „fogások”, ötletek hatottak a népi verselésre.

A XI. zsoltárparafrázis elején Bogátinál ilyen páratlanul tiszta remeklést találunk:

„Szaladj ijedt madár, szaladj, ha lehet,
Ha el akarsz búni, keress más helyet,
Kösziklákat, fuss meg minden rejteket,
Hogy elbúhass tőlünk, jól takard fejedet.”

Ma népköltészeti hatásra gondolnánk nyomban. Abban a korban – Balassi költészetének elemzői nem győzik hangsúlyozni – a természeti hasonlatok és a szerelmi érzés, elrejtve, fellelhetők a vallásos versekben. Balassi ugyanúgy fohászkodik Júliához, mint Istenhez, s érvei, hasonlatai olykor prédikációs közhelyek, fordulatok – még egyik legnagyobb költeményében, az Idővel paloták kezdetében is. Az indulat, a szenvedély azonban félreért-

hetetlen. Bogátinál is hányszor tetten érhető az egyéni kifejezés szépsége. Legtöbbször a bibliai szöveg emelkedettségét szolgálja; de a sablonos kereten mindegyre átüt a saját(os) sors, vágy és fájdalom.

„Látod ez világ szabadon jargal, / mindent cselekszik, / Az bűnnel feküdt, latorságban / elmerült, úgy hízik, / Mert bírónk nincsen, mind istentelen, / az ki uralkodik...” (Psalmus XII.) „Törd meg és büntesd az nagy urakat / és friss nemeseiket, / Kiknek az gondjok csak ez világon, / neveljék testeiket...” (Psalmus XVII.) „Láss hozzánk, Uram, kelj fel álmodbul, / mire nem serkensz fel, / ne hagyj örökké, hogy az pogány nép / így vesztegessen el, / Mire fordítod tőlünk orcád el, / mire feledtél el?” (XLV.) „Gyorsak járó barmaink és kövérek, / Ne törjék várasainkat az törökök, / Ne kergessenek az idegen népek, / Jaj, siralmat ne mondjanak szent népek!” (CXLIV.)

Török rablást, rabságot megélt lélek panasza, könyörgése ez; ha nem is vándorénekesé.

„Olyan az én lelkem, mint egy forró föld, / Siess, hallgass meg, szinte elfogyok, / ne rejtse el színedet, / Ne bújj el tőlem, mert már én lelkem / Várja csak a vermet.” (CXLI.)

A V. parafrázisban mintha a későbbi Petrőczy Kata Szidónia hangját hallanók, szinte női látásmódra vall a sok könnyhullatás s a szépség elepedése: „Étszaka csak hányom magam, sírok, ohajtók, / Lelkem megepedt, nyughatatlan vagyok, / Könnyhullatás közben szertelen én zokogok. // Megáztattam én ágyamat könnyhullatással, / Lepem oly vizes, mint egy nagy záporral, / Szemem fogyatkozott végtelen sok sírással. / Bőröm, és szép színem hívadt, testem elapadt, / Nincs elevenség benne, mert elfonnyadt, / Kicsin reménségem, Istennem, mégis biztat...”

Bogáti saját érzéseiről vall, életkörülményeiről. Mintha gyermekei halála, felesége betegsége „ihletnék” ily felfokozott, kétségbeesett könyörgésre; a „jámborok” nyomorúsága a megrendítőbb-e vagy a „latrok” szerencséje?!

Az okító, fejtegető elemek megléte talán még prédikatori örökség; de a formagond (a legváltozatosabb strófaszekezetek), valamint a forrás(anyag) szabad kezelése – a szubjektív öntudat! – kétségtelen a nagy tehetség bizonyítéka. Az erdélyi nyelv izes szavaival veretesebbé, súlyosabbá teszi az eredeti zsoltárszövegek pátozát. Egy, a forma mezében rejtőzködő, szenvedélyes egyéniség hangja tör fel minduntalan.

A tájleírások kétségtelenül az antik és humanista példákon nevelkedett szerzőre is utalnak. Ez is rokonítja őt Balassi tudatos, „műköltészetet” művelő magatartásával.

„Te könnyű kocsid az sebes felleg, / szárnyaid az szelek / Néked az szelek, tüzek udvarlanak, / mert azok követek, / Azok a posták, azok fáraót / és So-

domát vesztek / ... / Nagy vizek kelnek az sok forrásból, / ...” (CIV.)

Végül mégis érvelésre készített a méltánytalan sors, az utókor tartós közönye. „Ez a XVI. századi nyomtatásai óta először csak a minap, 1979-ben közrebocsátott három történeti ének a történelmi kutatás figyelmét is megérdemelné” – perel Bogáti kiadott életművének közkinccsé téelért Nemeskürty. A feltételes mód különben mindig kis reményt sejtet. Én nem a Göröcsöni Ambrus kordivatra ráharapó, népszerű történelmi énekének folytatóját látom Bogátiban. (Az ötödik részt a Heltai kiadó (!) felkérésére Mátyás király dolgairól, az alföldi hadakról László király idejében haláláig és (II.) Lajos, (Zápolya) János, Ferdinandus királyságát Bogáti írta volt meg! – bár ez meglebbe városában a kolozsvári egyetemi könyvtárban; sajnos egyetlen műve sem forog közkezen.) El szerettem volna hitetni nem létező olvasóival négyszáz év múltán, hogy valóban ő a legavatottabb költőnk Balassi előtt, Balassival. Névszerint ismerjük. Csak vajon hányan tudják és hol tanítják, hogy a legnagyobb ő, előd?! Ami nem csupán a szakma dolga: tartásban, tisztánlátásban is. Pályaképéhez tartozik – amit Lech Szczucki *Két XVI. századi eretnek gondolkodó* című, a Lengyel Tudományos Akadémia gondozásában megjelent munkájában (1972) olvastam egészen véletlenül, miszerint az Erdélyben járt antitrinitárius Franken vendéglátójához, Gerendi János nagybirtokoshoz írt 1594. december 19-i levelében kiemeli „Bogathy noster” szerpét. „Bogáti Fazakas Miklós, kiváló humanista és teológus – teszi hozzá a lengyel életrajzíró –, a kolozsvári unitárius gimnázium rektora volt, aki Dávid Ferenc leghűségesebb híveinek köréhez tartozott, sőt annak pöre és halála után sem szűnt meg a non-adorantizmust és a szombatosságot terjeszteni.” Lám, nem téveszti össze Bogáti beosztásait, nem jut eszébe két „tüneményt” keresni egyazon helyen és időben.

No, de a hadakozó halandótól jussunk el a halhatatlanig, aki szülővárosomban, Tordán varázsolta magyar versekké a világirodalom egyik legszebb szerelmi költeményét. Elég, ha osztozunk Weöres Sándor elismerésében, lelkesedésében, aki Bogáti tizenegy szótagú magyar ritmusú verssoraiban helyenként táncütetet fedez föl:

„Fújj által kertemben, hadd legyen este.
Mint te kertetbe, szívem kérlek, jer be,
Gyümölcsimet, virágimat szaggasd le...”

Azok a források! Hol keressük őket? Bogáti kéziratait, korai (?) vagy korábban természetesen felhangzó ön – és szépségtudatát? Tisztán csendülő világi líra ez. Mindegy, hogy kórusra írt – vagy egyszemélyes reneszánsz.

(Megjelent a *Keresztény Magvetőben*)

Szülőhelyem Bözödújfalu

2. rész

Az egyházközség életéről az 1830-ban beindított esperesi vizsgálószéki jegyzőkönyvek tudósítanak. Már az 1838-as jegyzőkönyv felvilágosítást ad arról, hogy az egyházközség élete a megfelelő úton halad. A tanítást a lévita Szász István végzi, az unitárius gyermekek igénybe veszik az iskolát. A következő év eseményeiről, az 1840. február 20-án felvett püspöki vizitációs jegyzőkönyv tudósít. Ennek alapján tájékoztatást nyerünk az egyház-község ingó és ingatlan javait illetően. A jegyzőkönyv a következőkről tudósít:

„Az 1840-dik esztendőben februárius 20-ik napján megérkezvén a Bözödújfalu-Körispataki anyaeccleziához tartozó Bözödújfalvi Unitária Leány Eccleziába, az eccleziá patrónusa T. Kovács Albert úr udvarába, az Egyházi Székely Miklós Úr előlülése alatt azon napon munkálatahoz is kezdvén, előbb is számbavevé, megvizsgálá az Eccleziá ingó javait, melyeket a következő nemmel és számmal találá.

I. Uri Szent Asztali készületek:

a) Ezüst edény: vagyon egy félfertálynyi talpas pohár, melynek ivó része és szára meg van aranyozva, talpán pedig felülről kereken metszve olvastatik Újfalvi Kovács Péter 1668.

b) Ónedény: 1. Egy lábú mintegy két kupás kanna, füles és fedeles, melynek oldalán előlről nagy metszett betűkkel írva olvastatik: Tiszt. Kovács Dé. B. Újfalv. ecc. uni. Áo 1728.

2. Más füles és fedeles kanna egy kupánál nagyobb, melynek fedelén SH. fenekén pedig K.F. betűk látszanak. Ezt néhai

Dersi Ferencné Kovács Anna örökösi Geréb Józsefné Vég Susanna, Lukács Pálné Kovács Rachel és Szombatfalvi Mihályné gyermekei ajándékozásk.

3. Egy nagy, lapos tányér, melynek karimáján felülről ezen betűk vagynak metszve: Á.E.D O S M A 1666.

c) Abroszok és kendők:

1. Egy sima gyapot abrosz, szegletén s két szélén fekete selyemmel varrott, kisdéd virágokkal két szélben.

2. Egy fehér fátyol keszkenő, vékony csipkével körülveve.

3. Más gyapot keszkenő szegletén veres selyemmel s kevés ezüstfonállal varrott, nagy virágokkal ékesített s szélein is veres selyemmel beszegve.

4. Más székely gyöcs keszkenő szegletén nagy veres virágokkal, kereken veres selyemmel, béhányva.

5. Más zöld selyem és kevés ezüst fonállal varrott egy nagy és egy kisebb virágokkal ékesített fehér keszkenő, viseltes.

6. Más keskeny vereses és sárgás színű, apró sárga virágok és kék fűszínű gyapot és keszkenő, nemes Kovács Lajosné Vas Judit asszony ajándéka.

d) Kés vagyon egy kisdéd fekete csontnyelű.

II. Kendők:

1. Egy vékony gyolcs kendő, két végein keskeny csipkébe szegve.

2. Más székely gyolcsból való végein csipkésen metszve, egyik szélén keskeny veres pántlikával bevarrva.

III. Láda vagyon egy kisdéd félsingesnél nagyobb bacska sarokkal és zárral ellátva.

IV. Harangok:

1. A nagyobb harang 56 U melyen ez olvastatik Gloria in excelsio Deo a Kovácsa familia öntötte 1801.

2. Az előbbinél kisebb 46 U ezen körülírással: B. Új. Kovács Elek, Mózes Lajos több atyafiak 1801. Unit. Eccl. önt.

V. Templom telke 772 öl. szomszédai észak felől az ország út, délről a Küsmöd vize, keletről a gátra lejáró sikátor, nyugatról Sikó István zseléri jószágá.

a) A templom, mely kőből van építve zsongely fedél alatt, mely is kívülről stakaturral van készítve, és egy kék színre festett fa karzattal, borulós székekkel, vándrót rostéllyal védett üvegablakokkal van ellátva. A prédikálószék deszkából készült kéken festve, melynek alján kereken ez olvastatik: Geréb Ferenc, az N. A. K. 1836. Ezen szék felett függ egy kék fű festékű egyszerűen aranyozott korona, függő boltokkal, melynek karimáján ezen írás olvastatik kívülről: A.S.

Szász István B.U.F. Lévi mag K ts 1836-ban. Belülről pedig Vég Susanna. A bejáró ajtaja felett belülről ezen írás vagyon: Az egy élő Isten dicsőségére építette az nemes Unitária Ecclezsia költségivel az 1818. A kar tábláján pedig: Geréb Ferenc úr készítette a maga költségén 1836.

Az ülő székek első borulója oldalán ismét B.U.F. Geréb Ferentz úrnak mag. kő. 1836. Deszkából készült pádimentumát Geréb Ferenc úr csináltatta a maga költségén. A templom piacán áll kék festékű kerek asztal és egy hasonló színű éneklő oltár. Ezen templomhoz tartozólag vagyon egy ágasokra épült deszkával fedett harangláb.

A lévitai lak, melyen tudnillik vagyon egy 1813-ban épült faház, zsendely fedél alatt, melynek első szobáját a lévita használja, a másik szobája tanítóháznak használtatik.

Közönséges választás következtében tiszteletes Kováts Lajos úr kurátori, Fekete Sándor, Geréb József, Pálfi József, Nagy Mózes, Kovács Sándor, Páldi Sándor úrnak, Áts Mózes és Áts István presbiteri hivatalra iktattak be.

A lelkek száma ezen leányecclézsiaiban a két nemben 78".

Bözdújfalvi Unit. Egyházközség irattára, Esperesi Vizsgálószerki jegyzőkönyvek 1838-1871 6-7 lap."

Tehát itt szerepel először, hogy mennyi az egyházközség lélekszáma. Ennek alapján elmondhatjuk azt, hogy a hívek nagy áldozatkészségről, ragaszkodásról tettek bizonyosságot a lévitai lakás és templomépítés során. A következő években újabb nehézségek adódnak a fejlődés útján elindult gyülekezet életében. Megrongálódik a lévitai lakás, melyet 1846 folyamán sikerül kijavítani, újraszindelyezni és lemeszelni. A forradalmi zavargások alatt nem tudja az esperesi vizsgálószerk elvégezni munkáját a szokott időben. Ez idő alatt, hogy nem áll meg az egyházi élet, az a lévitának Czirják Pálnak köszönhető, aki 1846-tól a nehézségek ellenére is a fejlődés, megerősítés útján vezeti az egyházközséget. Munkájának eredménye a toronyépítésre való gyűjtés és terv elkészítése. Bár a mesterembereket is kifizették, a forradalmi zavargások miatt megghiúsul építési tervük. Ehelyett nemes cselekedet volt, hogy a begyűlt pénzzel megváltják a harangokat, melyeket a rendeletek értelmében be kellett volna szolgáltatni. A rend helyreállt és a fejlődést mi sem bizonyítja jobban, mint az a lépés, hogy 1853-tól elszakad az egyházközség a kőrispataki anyaegyházközségtől és lelkésszel az élen önálló útra lép.

(Folytatjuk)

Szombatfalvi József

Dsida Jenő

Emlékezések városában

Körül a tenger végtelen,
csobog, susog a hallgatag hab.
Jaj-szavak búgnak itt is, ott is,
de tompa mind és fátyolos
és egyre halkabb, egyre halkabb.

A templomtornyok imbolyognak,
tejszínű, ködös, sűrű pára
száll be a házak ablakán,
s álmosan készül el a város
a reménytelen éjszakára.

Egy-két alak megy még az utcán,
lépése álom, mese, múlt –
Egyre fáradtabb, csöndesebb lesz
s aztán egyszerre nem is látszik,
ködbe merült, álomba hullt.

Sápadt, szép kicsi leányarcok,
mosolyai egy-egy betegnek –
zsibbadtan, álmosan szétfolynak
s mint titokzatos boszorkányfüst,
réveteg-lágyan ellebegnek.

Az utolsó fény is ellobban
és vissza nem tér már soha...
Tengerrel, köddel, éjszakával
összeecsitülva elmerült az
emlékezések városa.

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Fekete Lajos (1837–1916.)

A magyar nyelvű erdészeti irodalom egyik megalapozójaként ismert Fekete Lajos 1837. június 18-án született Tordán.

Apja Zoltán, Kenyeres Ágnes: „Magyar életrajzi lexikon”-ja szerint erdőmérnök volt, Szinnyei József: „Magyar írók élete és munkája” című sorozata unitárius vallású kamarai orvosnak mondja.

Mahócsy Dietz Sándor Fekete Lajosról írt emlékbeszédében (1947) úgy tudja, hogy elemi iskolai tanulmányait Tordán, a középiskoláit Kolozsvárt végezte, az unitárius kollégiumban. Rokona, Koncz Imre, a kolozsmonostori kincstári főerdész tanácsára a selmecbányai Akadémia erdészeti szakára iratkozott be. Itteni tanulmányait 1856-ban kezdte meg és 1859-ben végezte be. Tanárai között volt Wagner Károly, aki a magyar nyelvű erdészeti irodalom megteremtésének eszméjét plántálta növendékébe, aki az Akadémiát ösztöndíjas tanulóként végezte el.

Fekete erdészeti pályafutását a kolozsvári kincstári jószágigazgatóság kerületében gyakorolnökként kezdte el. Az erdészeti államvizsgát 1862-ben tette le.

1867-ben – az említett – Wagner Károly igazgató, Feketében látva azt a munkatársat, akire a magyar nyelvű oktatásra való áttérésben minden szempontból támaszkodhat, – meghívta az Akadémia segédtanári állására. Ebben a minőségében nemzetgazdaságtant, pénzügytant, erdőértékszámítást, állattant, erdészeti rovarant, talajtant és éghajlattant tanított. Két év múlva, 1869. október 20-án kinevezték ideiglenes erdésznek, de az Akadémián tovább is tanított, sőt megbízást kapott a titkári teendők végzésére is.

1871-től, mint az Akadémia rendkívüli tanára, – majd 2 év múlva 1873-tól –, mint rendes tanár tanított. Kenyeres Ágnes szerint az erdőtenyésztési tanszék vezetőjeként erdőtenyésztés-tan, növénybonctan, élettan, erdővédelem, vadászati és úrbéri törvények tárgyakat adta elő. Tanári munkáját még tetőzte az akadémiai növénykertnek és az iblyei erdő és kísérleti telepnek irányítása.

1877-ben részt vett az erdőőr képzésben.

1881-től 1889-ig legtöbb idejét a hazai főbb fafajok elterjedésének és természeti viszonyainak tanulmányozására fordította.

1891. szeptember 15-től tanszéket változtatott és az erdőrendezési tanszéken tanított tovább.

1892-1893-ban az Akadémia aligazgatói tisztét töltötte be.

1896-ban növényföldrajzi munkákat végzett.

1897-től 1900-ig az Akadémia igazgatója volt.

1906-ban – 39 évi tanári működés után vonult nyugdíjba.

Mint tanár egyike volt a legkiválóbb előadónak, akit az ifjúság nemcsak kiváló pedagógiai rátermettsége, hanem humánus bánásmódja miatt is nagyrabecsült.

Fekete Lajos élete nem merült ki a tanításban. Több tanulmányúton bővítette tudását. Magócsy Dietz emlékbeszédében fölemlítette, hogy például 1872-ben, mint az Akadémia rendkívüli tanára a Pénzügyminisztérium megbízásából két hónapig a máriabrunni, – a hainni és a schaffenburgi erdészeti főiskolákat és kísérleti állomásokat tanulmányozta, megismerkedve az ottani erdőgazdaságokkal, erdészeti szervezetekkel és igazgatási módszerekkel. Öt év múlva 1878-ban – saját költségén a svájci erdészeti és növényzeti viszonyokat tanulmányozta.

Fekete Lajos széleskörű tanári működését szakírói tevékenysége tette teljessé.

Szakírói munkássága felölelte az erdészet minden területét. Benne önálló tapasztalatai, megfigyelései és saját kísérleteinek eredményei kaptak helyet.

Nagyobb munkái közül több pályadíjjal jutalmazott került ki. Ezekből néhány időbeli sorrendben az alábbi:

Kolozsvárt 1876-ban az Erdélyi Gazdasági Egylet kiadásában jelent meg a „Mezőség kopárainak befásítása” című munkája. E munka megírására az Erdélyi Gazdasági Egylet írt ki pályázatot az Erdészeti Lapok 1873. évi VII-ik és IX-ik füzetében. Az 50 arannyal jutalmazott munka a Mezőség talajigényének a beültetésére alkalmasnak ítélt fálkkal, a tenyésztési igényekkel, az ültetés technológiájával és a kiültetett fák ápolásával foglalkozott.

Itt még csupán három pályadíjat nyert munkáját soroljuk föl, érzékelte azt a szakmai sokoldalúságot, amely nemcsak nevelői, hanem gyakorlati tevékenységének is meghatározója volt. Ezek az 1881-ben megjelent „A tölgy tenyésztése”, – az 1889-ben kiadott „A Magyarországon előforduló fő fafajok csemetéinek termesztése és ültetése”, és az 1893-ban napvilágot látott „Az erdei vetésről és ültetésről” című munkája, mely 1-1 állomáshelye volt az erdészeti irodalom magyar nyelvű kiadványainak.

Tudni kell, hogy Fekete Lajos írói munkássága arra az időre esett, amikor a magyarországi erdészet még az Osztrák-Magyar Monarchia függvénye volt, de a már említett akadémiai igazgató, Wagner Károly (1830–1879.) megtette az első lépéseket az erdészeti tudománynak a magyar viszonyokhoz való alkalmazására. Ez irányú munkásságának legnagyobb eredménye az 1879-ben életbeléptetett „erdőtörvény” volt, melynek elkészítésében részt vett a magyar erdészet

másik nagy úttörője, a szintén unitárius *Bedő Albert* is. Fekete Lajos nagy munkakedvvel párosuló tudásával élenjárója volt a magyar nyelvű erdészeti szakirodalomnak. Mivel a monarchiával való hosszú függőségi viszonyt Fekete korában az erdészeti tudomány művelőinek többsége, az osztrák szellemiség irányította, Fekete Lajosnak munkaereje oroszánrészét az alapozásra kellett fordítania. E népszerűtlen tevékenységének tudható be, hogy a közvetlen szakmai körökben nem talált kellő elismerésre. Azonban, ha azt nézzük, hogy tagjává választotta a *Magyar Királyi Természettudományi Társulat*, 1896-ban megkapta a II. osztályú vaskorona lovagrendet, 1904-ben az *Országos Erdészeti Egyesület* neki ítélte a Horváth Sándor alapítvány kamatait, 1910-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta, akkor kiderül, hogy munkásságára mégis csak fölfigyeltek és olyan elismerésben részesítették, amely nem mindenkinek jutott osztályrészül.

Fekete Lajos kisebb-nagyobb munkáinak száma meghaladta a 163-at. Ha ehhez még hozzávesszük német nyelvű tanulmányait és könyvismertetéseit, kétségtelenül egyike volt a legtermékenyebb szakmai íróknak. Igen sok munkája jelent meg az *Erdészeti Lapokban*, az *Erdészeti Kísérletekben*, az *Erdélyi Gazdában* és a selmecbányai *Orvos-Gyógyszerész és Természettudományi Egyesületben* tartott előadásokra korlátozódott. Mint gyakorlati érzékű ember, találmányainak közzétételére bocsájtásával is társadalmi értékítéletét juttatta kifejezésre. Meghonosodott és felhasznált találmányai a tolokás magvető, a hernyóenyvező, a fogantyús átlaló és a *Csési Ot-*

tóval közösen készített fa magasságmérő műszer voltak.

Fekete Lajosnak az Egyházhoz való viszonyáról kevés ismeretanyaggal rendelkezünk. Ennek oka azzal magyarázható, hogy korán kikerült a szülőföld vonzóköréből. Sopron, ahol élt – a korabeli viszonyokat nézve –, mérhetetlen távolságra volt az unitárius központoktól, s így már az is egyházi tevékenységnek könyvelhető el, hogy megmaradt unitárius hitében. Amikor az 1800-as évek végén az unitarizmus Magyarországon is meggyökerezett és a budapesti egyházközség tevékenysége az egész mai értelemben vett Magyarország területére kiterjedt, az akkori lelkészek Fekete Lajossal is fölvtették a kapcsolatot. Tudomásunk van arról, hogy bevonták az Egyház igazgatási munkájába, s abból, mint egyháztanácsos vette ki részét.

Fekete Lajos életét Selmezbányán, 1916. június 29-én fejezte be. Holttestét az Akadémia díszcsarnokából kísérték a temetőbe, a tanári kar, az ifjúság és a közönség nagy részvéte mellett. Az utókor munkásságát és érdemeit jobban méltányolta, mint közvetlen kora. Halála után, majd másfél évtizeddel (1930-ban) az *Erdészeti Akadémia* és a *Műszaki és Gazdasági József Nádor Egyetem Erdészeti Kara* az intézet parkjában emlékére szobrot állított. Ezzel azonos elismerésben részesítette a másik nagy unitárius erdősszel, *Bedő Albert*tel, akinek emlékét az ásosthalmi, nevéről elnevezett iskola kertjében ugyancsak szobor őrzi. Fölötte a szokásos akadémiai emlékbeszédet Magócsay Dietz Sándor tartotta.

Kelemen Miklós

Az 1971-ben önállóan útra lépett Magyarországi Unitárius Egyházra igen jelentős szerep hárul az unitárius múlt nagyjainak bemutatása mellett föl hívni a figyelmet az unitárius élet „napszámosaira”, akiknek közéleti szereplése – úgy a múltban, mint a jelenben, elismerten az átlagos fölé emelkednek. E sorok írójának egyháztörténeti gyűjteményében az ún. társadalmi elismerésben részesülő unitárius atyafiak – eddig ismert – száma túllépi a százat. Ezek sorában tartoznak a tudomány, az irodalom, az állami tevékenység és a háborúban való (kötelező) részvétel elismertjei.

Egyházunk lelkészei a múlt rendszer politikájának következtében kénytelenek voltak ún. „világi” állások betöltésére. Ezek sorában tartozik Szász János, a Dunántúli Unitárius Szórványegyházközség lelkésze, a Teológiai Intézet igazgatója, ki a Helytörténeti Gyűjteményben jutott megélhetését

biztosító álláshoz s ki lelkeszi munkája mellett egyháztörténelemmel is foglalkozik. Az utóbbi időben a „XVI. sz.-i Erdélyen kívüli unitarizmus”-t bemutató tanulmányait olvastuk az Unitárius Élet hasábjain.

Szász János irodalmi munkássága már régen túllépte az egyházi kereteket és 1997. június 11-én a Pestlőrinci Önkormányzat a „Pestszentlőrinc krónikája” és az „Emlékezések, tanulmányok Pestszentlőrinc múltjából” c. helytörténeti írásokban való résztvétele elismeréseként az Önkormányzat „Pro Urbe” kitüntetésben részesítette. Az ezt tanúsító Oklevél ünnepélyes átadására a Rózsa Művelődési Házban került sor.

Gratulálunk!

K. M.

Magyar iskola – európai iskola?

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem konferenciája

Az Európai Protestáns Szabadegyetem – mely Basel székhellyel működik, de tavaly budapesti egyesülete is megalakult – május 3-10-ig Siófokon tartotta hagyományos Akadémiai Napjait. Az idén huszonhetedszer megrendezésre kerülő tanulmányi hét témája elsősorban a fenti címben kifejezett probléma volt: hogy áll a magyar közoktatás ügye, milyen volt, milyen ma a magyar (általános és közép-) iskola, mennyiben európai, mennyiben sajátosan magyar és milyennek kell(ene) lennie, hogy a jövő nemzedékek el ne maradjanak attól az Európától, amelyhez tartozni szeretnének.

A téma aktualitását mutatta, hogy 260-an jelentkeztek a konferenciára, ami rekordnak számít; a napi létszám 160 körül mozgott, kb. egyharmad-egyharmad arányban jöttek a résztvevők Nyugat-Európából, Magyarországról és a Kárpát-medence többi országából (főleg Erdélyből). „Hogyan tükröződnek a társadalmi-politikai változások az oktatásnevelésben” címmel tartott vitaindító előadásában *Beke Kata* író-nem titkolta, hogy a magyar oktatásügy helyzete, különösen a magyar gimnázium jövője aggodalommal, sőt pesszimizmussal tölti el. A *Frenkl Róbert* professzor, evangélikus egyetemes felügyelő által vezetett kerekasztal-beszélgetés során összeütköztek a vélemények: *Korzenszky Richárd* bencés tanár és *Pozsgay Imre* politológus nézeteivel szemben *Horn Gábor* országgyűlési képviselő megvédte a szerinte, a nehézségek ellenére előremutató „Nemzeti Alaptantervet”. Az egyházi iskolák válságos helyzetére viszont *Korzenszky* mellett *Kálmán Attila*, a pápai református gimnázium igazgatója is rámutatott két előadásban. Külön előadások foglalkoztak a kisebbségi iskola kulturális dilemmáival és a hitre, erkölcsre, etiká-

ra nevelés kérdéseivel. A Szabadegyetem hagyományaihoz híven, az ellentétes nézeteket is a nyitott, szabad dialógus, egymás nyugodt meghallgatása, jobb megértése szellemében fogadta, és vitatta meg a mindvégig nagy érdeklődést tanúsító, fegyelmezett hallgatóság.

Szokás szerint két, ökumenikus jellegű istentisztelet és reggeli áhítatok nyitották meg a napi programot; az utóbbiak közt élénk figyelemre és igen jó fogadtatásra talált *Szász Ferenc* brassói unitárius lelkész elmélkedése. Emellett magas színvonalú kulturális műsor – így *Kányádi Sándor* és a *Kálka együttes* költői-zenei estje, *Rozs Ildikó* énekesnő hangversenye – és egy emlékeztető kirándulás a csurgói református gimnázium megtekintésével egészítette ki a hét gazdag programját. A záró délutánon a Fasori Evangélikus Gimnázium, a budapesti Rogers Iskola és az ősszel induló *Sylvester János* Protestáns Gimnázium képviselői vitatták meg, hogy milyenek legyenek a jövő iskolái. A Szabadegyetem elnöksége támogatásáról biztosította *Bibó István* igazgatót és a vezetésével megnyíló új protestáns egyesületi középiskolát.

A konferencia egész tartalma alatt működött *Gergely Felicián* irányításával az Unitárius Könyvesbolt könyvasztala, amelynél a Szabadegyetem könyvei és unitárius egyházi kiadványok is szép számmal keltek el. Az Akadémiai Napokat befejező fórumon felszólalók mind kifejezték a résztvevők kívánságát, hogy a Szabadegyetem a megváltozott körülmények ellenére folytassa 28 éve megkezdett munkáját.

Paál Szabolcs

Egy hét Siófokon

Rázkódunk hazafelé, busszal jövünk. Mellettem lelkész barátom, próbálunk beszélgetni, ami elég nehéz, alig értjük egymás szavát, dübörgő, fülsiketítő zene üvölt a hangszórókból, mi megpróbáljuk túlkiabálni. Reménytelen, ennek ellenére folytatjuk. Mellettünk sietős táj harsogó tavaszi színekkel, barátom kinéz az ablakon – milyen szép ez a táj, milyen rendezett, jó lehet itt élni – suhan a gondolat.

Igen, rendezett, persze Erdélyből nézve. Minden viszonylagos. Nekünk magyarországiaknak Ausztria, Svájc a rendezett, *Szász Feri* brassói lelkészünknek a dunántúli táj.

Erdély, Magyarország, Ausztria, Svájc! Hét napot töltöttünk együtt angliai, svájci, német, ausztriai, szlovákiai, kárpátaljai, erdélyi, délvidéki

és magyarországi emberekkel, több mint 250-en, Siófokon az Aranypart szállóban.

Összejöttünk egy konferenciára Európa országaiból, nyugatról – keletről, de bárhonnán is jöttünk, volt egy közös bennünk, magyarok voltunk mindannyian. Sok értékes előadást hallgattunk meg, utána vitatkoztunk éjfélbe nyúlóan, tiszteletben tartva egymás véleményét, örültünk, szomorkodtunk, elgondolkodtunk és nagyon sokat beszélgettünk a hallottakról.

1997. május 3–10. között Akadémiai Napokat tartott az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, a téma: Magyar iskola – európai iskola?

Erről, az igen szövevényes és nagyon nehéz kérdésről folyt a polémia a Balaton parti szálló konferencia termeiben.

Szeretném megköszönni a hívó hallgatók nevében az ott szolgáló lelkészeknek – *Vályi-Nagy Agnes, Joób Olivér, Soós Mihály, Donáth László, Börönte Márta, Császár Levente, Galambos Gyula, Szász Ferenc, Bogárdi Szabó István* – a reggeli áhitatokat és az Istentiszteleteket. Különleges hangulatú, nagyon szép percek, órákat tölthettünk együtt velük. Köszönet az előadóknak és korrefereenseknek, a teljesség igénye nélkül egy-két témát hadd említsek meg:

„Educatio” – hová? Kerekasztal-beszélgetés. – Iskolakoncepciók Magyarországon. – Magyar katolikus iskolák. – Magyar protestáns iskolák. – A kisebbségi iskola kulturális dilemmái. – Kettős kulturális hovatartozás lehetőségei és buktatói. – Európaiság, sokféleség az európai oktatásban. – Lehet-e nevelni erkölcsre, etikára és hitre? – Egy hitoktató tapasztalatai a Baár-Madas-ban. – A jövő iskolái.

Az előadók: *Beke Kata, Frenkl Róbert, Horn Gábor, Korzenszky Richárd, Pozsgay Imre, Kálmán Attila, Horváth Árpád, Sinkovits Péter, Pataki Pál, Bibó István, Balog Zoltán*, elnézést kérek azoktól, akiket nem említettem. Nagy szeretettel gondolunk a fellépő művészekre – *Kányádi Sándorra, a Kaláka együttesre, Rozs Ildikóra, Fáy Tündére, Sára Sándorra* –, akik hozzájárultak, hogy esténként kikapcsolódjunk, szórakozzunk.

Köszönetünket szeretném kifejezni az *EPMSZ Baráti Társaság* nyugaton élő tagjainak, akiknek áldozatvállalása tette lehetővé, hogy ezt a nagyon

tanulságos hetet együtt tölthettük. Több tucat embernek megteremtették a lehetőséget arra, hogy eljöhessenek Magyarországra, és a felmerülő költségeket, illetve ezek jelentős részét átvállalták magukra az Erdélyből, Kárpátaljáról, Szlovákiából érkezőktől. Továbbá szeretnénk köszönten a Szabadegyetem megújuló vezetését, valamint a leköszönt tisztségviselőknek hosszú, egészségben eltöltendő éveket kívánunk. Utoljára, de nem utolsó sorban gratulálunk *dr. Szöllősy Pálnak* újbóli elnökké választásához, és arra kérjük az Urat, hogy elegendő erőt adjon neki az elkövetkező időszakra.

A Magyarországi Unitárius Egyházat főgondnokunk *dr. Murvay Sámuel* és kedves felesége, valamint a Teológiai Intézet gondnoka *dr. Sztankóczy Zoltán* képviselte.

A Magyarországi Unitárius Egyház, valamint a magam nevében is hadd búcsúzzam el kivétel nélkül minden résztvevőtől *Szász Ferenc* brassói pap – költő barátunk vers idézetével.

székelyül beszélek magyar származásom
szászul heterodox kifordul a számon
cigány is lehetnék ezen eltöprengék
ha a devla üt meg téged se szeretnek
főleg csángó volnék nagyváros lakója
nincsen olyan messze jászvásártól róma
csíkhágótól se lesz messzebb jeruzsálem
makótól bukarest csak budapest ámen...

A viszontlátás reményében:

Gergely Felicián

Gesta Unitariorum

Nemrégiben jelent meg *Szász Ferenc* brassói lelkész verseskötete, a *Gesta Unitariorum*. Mielőtt néhány verset közölnénk belőle, olvassák el a költő szabad rímekbe szedett ars poeticáját:

a transláció teológiáig a
grammatika teológián át vezetett utam
lehet ma már reláció teológiának
nevezném sajnos szemérmes egy isten
hívó vagyok aki leszek
próbáld te is lefordítani egy az
isten vagy egyetlenegy habár
három a te igazságod illetve a
harmadik az isten igaza
dualista is vagyok nem hiszek a
feltámadásban
sejtjeim és sejtelveim szerint csak a
test és lélek egysége egyszeri ember
arccal a földnek mindenki
le
fordítható
és
tarkón
lövendő
vagy
tudaton

?!
majd
tudatom

A „különösen destruktív” Bartók

Hatvan éve, 1937. július 5–20-i számában, különös írást közölt a Magyar Kultúra, magát katolikusnak hirdető folyóirat. Címe: Tollhegygel. A toll hegye a két, akkor már világszerte ismert és becsült zeneszerzőt, mondhatjuk, a kor két legjelesebb magyarját, Bartók Bélát és Kodály Zoltánt szúrta meg. Idézet: „Már csak a vak nem látja, hogy a Bartók- és Kodály-kultusz valóságos hivatalos irányzattá húzik Magyarországon.” (Aki a harmincas évek hivatalos művészetpolitikai irányát ismeri, inkább az ellenkezőjét vélné igaznak.) „Különösen az első, de sok tekintetben a második is, destruktív lélek, aki a legzseniálisabb muzsikán keresztül is ezt a kietlen, destruktív lelket érezteti és viszi diadalra.” (Mit higgyünk annak a magyarságáról, akinek a Psalmus Hungaricus „kietlen”?) A cikk alatt nem jelent meg név, a szerző nem mutatkozott be, ugyanez vonatkozik a vitazáróra is. A destruktív szellem különös példaként említi a szerző a Csodálatos mandarint és a Cantata profanát. (Ezeket a szerzeményeket Rákosi is betiltatta...)

A folyóirat szerkesztője Bangha Béla volt, a katolikus közéletben jelentős szerepet játszó jezsuita, ő azonban, legalább a látszat szerint, nem avatkozott a vitába.

Mert vita lett belőle; a nagy nemzeti alkotókat kikezdő botrányos irat heves sajtóvitát indított el.

Hosszú válaszban cáfolta Molnár Antal, a Zenekadémia nagy hírnépszerű professzora a Pesti Napló 18-i számában. Higgadtan érvelt, felsorolta a múlt óriásait Palestrinától Beethovenig, akiket sokan tartottak destruktívnak a maguk korában, és utalt a képzőművészetre, amely szintén „destruktív” alkotások egész sorát hozta létre a századok során. A Magyarság magát meg nem nevező szerzője visszafordítja a rombolás vádját a vádlókra: „... ez csupán szánandó érzéketlenség az emberi lángelmével szemben”. „Az elfogult és kicsinyes dilettantizmus az ő személyükön keresztül a magyar zenei kultúra egészségesebb, ösztönösebb, őszintébb fejlődésirányát akarja aláaknázni, amikor éppen azon a ponton támadja meg a két nagy magyar muzsikust, ahol a nemzeti kultúra szempontjából legmaradandóbbat alkották, évszázadok mulasztásait kipótolva: a magyar népzene területén végzett úttörő munkásságukért.” – A Népszava arra hívta fel a figyelmet, hogy az úri hatalom a többi művészetben a silány, akadémikus, álmagyar irányzatokat tette hivatalossá, s a Magyar Kultúra támadásának az a célja, hogy ugyanezt végrehajtsa a zenében is.

A vitazárónak szánt válasz (1937. augusztus 5–20. sz.) jóval hosszabb az eredeti cikknél. Molnár Antalt leinti, mint egy zavarosan felelő diákot. Hasonló leckét kap a vitában néhány odavetett szót szóló Kodály is. A névtelen válaszoló veszélyként emlegeti, hogy Bartók és Kodály művei eljutnak a gyerekekhez. Mindkét szerző komponált műveket gyermekek részére – szebbet, igazabbat senki gyerekeknek nem írt, legalábbis Magyarországon nem. Féltette Kodálytól a templomi zenét is. Mi tudjuk, hogy Kodály többet adott értékben a templomi zenének, mint az összes több hazai egyházzene-szerző együttvéve. A század egész Európájában is csak Messiaen egyenrangú vele. A Gyermekeknek sorozat pedig, amellyel Bartók a magyar lélek hangját megszólaltatva hívta a gyermekeket a Szépség tündérekertjébe, páratlan volt a maga nemében.

A válasz szerzője azzal védekezett, hogy az eredeti cikk elismerte Bartók és Kodály zsenialitását, csakúgy, mint Adyét, „csak” azt „kifogásolta”, hogy mindhárman destruktív eszmék terjesztésére használták rendkívüli tehetségüket.

Az esemény és a vita az akkori magyar kereszténység kettős tudatállapotát fejezi ki. Hiszen Kodály hívő katolikus volt egész életében, a Magyarság pedig, amely – mint említettem – az ő és Bartók védelmére kelt, akkor még katolikus lap volt. Szekfü Gyula, a magyar katolicizmus egyik legjelentősebb szellemi és tudományos képviselője, a Három nemzedék-ben egyértelműen kiállt a két nagy zeneszerző mellett. Működtek azonban a világot és a magyar sorsot nem értő erők azokban az egyházakban, amelyeket ma hivatalosan történelmieknak neveznek (s amelyek közül, különös módon, kifelejtik az unitáriust...).

A zenészeket nem zavarta meg a támadás. A templomok és egyházi intézmények karnagyai aggály nélkül műsorosan tartották Kodály műveit, még a zárdák apáca-karvezetői is. Szerzetesiskolába jártam, s az igazgató, az önképzőkör és a zenekar vezetője Bartók-hívők voltak, az énekkar pedig énekelt Bartók-művet. Az iskola irányította a figyelmemet Bartókra.

A hajdani Magyar Kultúrát destruktív lapnak tartom, mert magyar értékeket próbált érvényteleníteni. (Babits Mihályt is megtámadta.)

Akit a hatvan évvel ezelőtti vita érdekel, fénymásolva megkaphatja a teljes sajtóanyagát, ha kéri, a Magyar Tudományos Akadémia Bartók-archívumától.

Dr. Bán Ervin

Ifjúsági konferencia Pécsen

Tavaly rendeztük meg Budapesten az első Országos Unitárius Ifjúsági Konferenciát. Ekkor a pécsi fiatalok, felette nagy lelkesedéssel elvállalták a következő találkozó szervezését.

... és eljött 1997... és a lila kérdőjel egyre nőtt...

Vajon képesek vagyunk-e tartani magunkat adott szavunkhoz? Képesek megtartani magunkat – lelkesen, tettekkel?

Pécsi élményeink

Tapasztalatokban és élményekben gazdagon térünk haza a pécsi unitárius ifjúsági konferenciáról. Öröm volt találkozni a pesti, a pécsi és az erdélyi fiatalokkal. Külön élmény volt a kolozsvári unitárius teológusok bemutatózó vallomását hallgatni az életünkről és arról, hogy miért választották a lelkesi pályát.

Mi hárman képviseltük a beregi unitárius fiatalokat. (Balogh Tibor, Fogarasi Péter és Vasvári Sándor Zsolt.) Meglátogatott bennünket a szörványgondnokunk **Felhős Szabolcs** is. Megismerkedtünk a város nevezetességeivel, megcsodáltuk a Zsolnay porcelánt és Csontváry képeit. Az ismerkedésen túli hasznos eszmecsere folytatottunk a teológusokkal a ma unitarizmusáról. Mi kifejtettük, hogy a szörványban a Dávid Ferenc-i unitarizmushoz való visszatérést tartjuk követendőnek. Ez a jövő útja. Beszámoltunk szeretetszolgálatunkról (családlátogatás, szeretetven-

dégség), s egy kis vetélkedőt is rögtönzöttünk a hazai unitárius egyházközségek keletkezéséről, valamint arról, hogy melyek a belső keletkezésű és melyek az erdélyi áttelepülés következtében létrejött egyházközségek. Kis térképeken rögzítettük a helyes megoldást.

Örültünk, hogy megoszthattuk tapasztalatainkat a dunántúli és erdélyi unitárius fiatalokkal.

Részt kívánunk venni az erdélyi unitárius ifjúsági találkozón, hisz' a kolozsvári teológusok örömmel vették egy ott tartandó Partium est gondolatát. A találkozón

majd folytatjuk az eszmecsere. Nagyon reméljük, hogy a többi hazai unitárius fiatalokkal is találkozunk az erdélyi sereg-szemlén.

Balogh Tibor
cigány ifjúsági vezető

Szia Petra!

Sajnálhatod, hogy nem jöttél Pécsre. Vártunk! A többiek is hiányoltak, hiszen a tavalyi konferencia után akár jelszónk is lehetett volna: „Egy mindenkiért, mindenki egyért.” Nagyszerű hétvége volt, királyi körülmények, finom kaja és vigyázó SFOR – katonák.

Pénteken boldogan néztük a sok ismerős arcot és természetesen az ismeretlen is, és pár perc múlva már az sem volt ismeretlen. Különösen nem Attila vidám ismerkedő játéka után, amelyből jókora nevetés és tréfa kerekedett.

Erdélyből jókedvű teológuscsoport érkezett és attól kezdve tudtuk, bár nem voltunk olyan sokan mint tavaly, lelkesedésünk sokkal nagyobb, mint az első konferencián. Áhitat nyitotta a közös programokat. Ha valaki csak bulizni jött volna, rá kellett jönnie: itt vallásos, méghozzá fiatal unitárius gyülekezésre érkezett. Már este elkezdődött, amiért tulajdonképpen az ország különböző pontjairól és a határon túlról összegyűltünk. A konferencia témájaként az ifjúság konfliktusait választottuk. Névtelen papírokon felvázoltuk, szerintünk mi az, ami rosszul működik az egyház és a világ között, az ifjúsági oldalát nézve, illetve mi hol helyezkedünk el ebben a világban. Célunk volt, hogy ezek alapján állítsuk fel azokat a csoportokat, amelyek majd másnap megvitatják ezt. Megdöbbenő kép tárult fel előttünk (úgy látszik, a névtelenség megnyitotta a panaszárdatot). Külön csoportosítottuk az egyházzal, egymással való kapcsolatot, az

újak bekapcsolódásait; a jelent, mint egy másik csoportot, ezen belül az ifjúság jelenlegi életét és harmadikként az elvárásokat, amelyeket egymás, az egyház és a világ felé támasztottunk és amelyből, sajnos elég sok akadt. De nem baj, adtunk magunknak munkát másnapra.

Szombaton reggel áhitattal nyitottuk a napot, majd első programként városnézésre indultunk. Rengeteget gyalogoltunk és sok mindent láttunk. Pécs gyönyörű! Délutánra komolyabb arcot öltöttünk. **Peterdi Dániellel**, a helyi református lelkésszel beszélgettünk egyháziakról, ifjúságunkról és a kettő kapcsolatáról. Ifjúsági vezetőink és az egyházból jelenlévő „nagyok” vitába szálltak. Címként adhatuk volna; ahogy ők látják és ahogy mi látjuk. Szó esett a fiatalokat érdeklő dolgokról, eseményekről, mit tesz az egyház annak érdekében, hogy megvédje, óvja őket a társadalom veszélyeitől.

Este a már megbeszélte és kialakított vitacsoportokhoz csatlakoztunk, ki-kik ahhoz, amely számára érdekes dolgot tudott megtagyálni. Mi a jelen vitacsoportjában vettünk részt, de úgy tűnt, hogy igazából nem lehet teljesen szétválasztani ezeket a témákat. Mindenki elmondhatta véleményét, hogy szerinte mi a jó, mint lehetne és kellene változtatni és próbáltunk megoldást találni egymás problémáira, amelyekről kiderült, hogy közös problémák.

Megbeszéltük hogyan is bővíthetnénk találkozásaink számát, hiszen évente egy alkalommal összegyűlni mindannyiunknak kevés; problémaként merült fel az is,

hogy ritkán hallunk egymásról és az ifjúság programjairól, mivel vidéken alig, vagy nem is alakultak ki ifjúsági körök az alacsony létszám miatt. Egy kívülállótól hallottuk, hogy nagyon kevés ifjúsági éneket énekelünk. Reméltük, hogy újakat fogunk tanulni. Kerestünk olyan megoldásokat, amelyek mindannyiunk számára elfogadhatók és úgy éreztük, hogy sikerült találni és talán sikerül meg is valósítani, amiért ez a vitacsoport és a találkozás is létrejött. Ezekben a beszélgetésekben tudatosult sokunkban, hogy mi az unitárius ifjúság vagyunk, akikre számítanak az „öregek”. Rajtunk áll egyházunk és vallásunk jövője, akarat és elszántság, összefogás és kitartás, új ötletek és lendület kell hozzá! Volt köztünk, aki már bizonyosságot tett hitéről, szembeszállva más vallásúak támasztotta akadályokkal. S ha vitapartnerre felett nem is, de az esetleges kételyek felett győzelmet aratott. Új terveket kovácsoltunk, amelyekkel érdekesebbé, mozgalmasabbá, színesebbé tehetjük már a következő összefövetelünket. Mi már a jövőben gondolkodunk! Úgy váltunk el egymástól, hogy hitünkben megerősödöttünk, szellemileg felfrissültünk és lélekben közel kerültünk egymáshoz.

Aztán eljött az utolsó nap, a vasárnap. Istentisztelet keretében megemlékeztünk az édesanyjainkról is, hiszen Anyák napja volt. Majd eljött a búcsú pillanata, ahol mindenki a legközelebbi találkozásokat egyeztetette, gondolatban egy lehetséges nyári tábor szerveztünk. Egyszóval bántott, hogy nem jöttél.

Legközelebb számítlunk Rád is, gyere!
Üdv. Balázs Noémi és Zita

Az ezotéria közhelyei

Szerencsés helyzetben vannak, akik nem az utóbbi néhány évben kezdtek el ismerkedni az ezotériával. Két-három évtizeddel ezelőtt nem roskadoztak az utcai árusok pultjai (igaz, nem is voltak) a színes, magukat illető ezoterikus könyvektől, úgy kellett azokat idősebb ismerősektől, primitív stencilezett vagy sok példányban gépelt, alig olvasható átütő papíron megszerezni, olvasótermekben böngészni, ha egy-egy ismerős könyvtáros kihozta a tiltott listás könyveket. Amihez hozzá lehetett jutni, talán kevés volt, de (némi válogatással) minőségi. Első kézből vett tudás, évezredek hagyományai hiteles tolmácsolásban.

A mai felhozatal nem ezt sugallja. Ott vannak Rudolf Steiner, Hamvas Béla könyvei, a jóga, a zen és általában a hagyományos utak, amelyek a „keskeny kapu” elvét követik, de sokkal kapósabbak azok a tanfolyamok, beavatások, könyvek, amelyek indiai, tibeti, atlantiszi mesterek legféltettebb titkait kínálják, izgalommal lát neki, és csakhamar rádöbben, hogy ócska közhelyeket kapott. A felszínesség, a gyorsfogyasztásra előkészített hamburger-szellemiség, a közhelyszerűség az, ami tévútra vezet a neofitát.

A közhely szép és igaz – épp ebben rejlik a veszélye. Elandalít, azonnali érzelmi kielégülést nyújt (milyen egyszerű az egész!), és megkímél a gondolkodás fáradalmaitól.

Az alábbiakban az ezotéria „legszebb” közhelyeiből adunk közre egy csokorral.

Ezotéria, ezotérikus

Közhely, mert manapság szinte semmit sem jelent. Eredeti értelmében olyan tudást jelentett, amit csak a szellemi fejlődés bizonyos lépcsőjén kaphatott meg a jelölt, illetve a tanítványok olyan belső csoportját jelölte, akik erre érdemesnek találtak. A mindenkinek átadható tudást az ezotéria képviselte. Nem féltékenységből, hanem épp a tanuló érdekében tartották vissza azt, amihez nem voltak meg az alapok, amit nem, vagy esetleg rossz célra tudott volna használni a jelölt. Az, ami nyomtatásban megjelenik, nyilvános tanfolyamon oktatják, már ezotéria a szó eredeti értelmében, függetlenül annak tartalmától. Mi sem áll messzebb az igazi ezotériától, mint a semmitmondó, „szeressük egymást gyerekek!” szintű, ezoterikusnak címkézett kurzusok és irományok.

Atlantisz

Az eredeti, ősi, legnagyobb és legigazibb tudás forrása a közhelyszótárban. Minden, ami atlantiszi eredettel büszkélkedhet, maga a tökéletesség.

Voltaképp pedig alig tudunk valamit Atlantiszról. Legendák töredékek, Platón és néhány ókori történetíró feljegyzései – ennyi a tudományos tényanyag. Az utóbbi idők nagy szellemi látói, spirituális mesteri nyomán sejtjük, hogy valóban birtokosai lehettek a teljességről szóló tudásnak, mágikus civilizációjuk volt, csodás képességeik, és olyan energiákat ismeretek, fogtak munkára, amikről ma csak álmodni tu-

dunk. Ám, ha figyelmesen olvasunk, az sem kerülheti el a figyelmünket, hogy e fantasztikus tudást korántsem csak jóra fordították. Minden beszámoló egyet ért abban, hogy saját végzetüket maguk okozták, azzal, hogy a birtokolt erőket, mágikus tudásukat rossz célra, egymás ellen, pusztításra fordították. Félelmetes fekete mágusai lehettek, tudásuk pedig igencsak kétélű fegyver volt. Ma, amikor mágusjelöltek ezrei vágyakoznak az atlantiszi tudásra, kristálybotokat készítenek, szimbólumok, beavatások után kajtatnak, vajon eszükbe jut-e, elég érett-e az emberiség arra, hogy ne katasztrófák sorát idézze elő ismét?

Pozitív gondolkodás

Nem egyéb, mint a gondolat teremtményének felismerése és aktív, alkotó felhasználása. Közhellyé akkor válik, ha az aktív, segítő szándék elmarad, szólamná, ábrándozássá, álmvilággá laposodik, ahol minden szép és jó. Sosem fogom elfelejteni annak a nagymamának az esetét, aki egy tanfolyam után nem volt hajlandó unokájának olyan mesét olvasni, amiben boszorkány, sárkány vagy ördög van, „mert az nem pozitív dolog”. Nem Voltaire Pangloss mestere gondolkodik pozitívan. A pozitívan gondolkodó nem csak úgy tesz, mintha minden a lehető legjobb lenne, és elfordítja a fejét, ha nem ilyet lát, hanem igenis észreveszi a rosszat, a gonosztságot is, de pozitív gondolattal, sőt cselekedettel igyekszik ki-egyensúlyozni a mérleget.

Meditáció

Manapság mindenki meditál. Hogy hogyan? Hát ahogy tanulta: becsukja a szemét, és csodaszép tájakra képzeleli magát. Majd felemelkedik, angyalokkal, Jézussal találkozik, tanításokat, beavatásokat kap, és mindezeket valóságnak képzelve jön vissza.

Valójában ennek semmi köze a meditációhoz. Ezek vizuális, imaginációs gyakorlatok, amelyek nagyon jók, gyógyító hatásuk is lehet, voltaképp mégis saját fantáziánk játéka. A meditáció ennél sokkal szürkébb, puritánabb. Az ember leül (nem fekszik, ha lehet), lecsendesíti, „hazahozza” tudatát, és csendben marad. Vár húsz percig vagy húsz évig. Aztán egyszer csak megnyílik valami. Amit ekkor átél, az már nem fantázia, hanem tényleges kapcsolat a legfelsőbb világokkal. Ilyen egyszerű az egész, csak ki kell várni.

Guru (Mester)

Valójában bálványt jelent, csak így nem lenne szalonképes.

Mindazt a tökéletességet, ami belőlük hiányzik, kivetítjük, beleképzeljük valakibe, akit ettől kezdve imádni lehet. Majdnem mindegy, hogy színesre festett faszobor vagy turbános keleti férfiú az illető. Ha gurunk (mesterünk) van, akkor könnyű a dolgunk, ugyanis a továbbiakban ő biztosítja tanításaival, példájával a további fejlődésünket, mindig ott van mellettünk, igazgatja lépteinket és megóv minden bajtól. Bölcs mosolya biztosítja, hogy jó úton járunk. A guru

nem tévedhet, hiszen ő egy megtestesült isten, és hálnak kell lennünk azért, hogy kegyeiben részesít. Elnézzük neki még azt is, ha olyan botlásai vannak, ami egy átlagembertől botrányos lenne, mivel ő már mindennek felette áll, neki már szabad, hiszen már karmája sincs. Nyilvánvaló, hogy a legfontosabb törekvésünk, hogy gurut szerezzünk! És ha keresünk, találni is fogunk, mivel a régiek is azt tanították, ha a tanítvány kész, megjelenik a mester is. És mostanában elég sokan is vannak hozzá.

Megvilágosodás

Sokan úgy képzelik, mint amikor felkattintják a villanyt. Eddig sötétség volt a fejükben, ezentúl világosság lesz, tisztánlátók, mindentudók leszünk. Arról viszont megfeledkeznek, hogy e mögött hosszú évek, évtizedek munkája kell, hogy álljon, és ettől olyan népszerűek a párnapos „intenzív” megvilágosodási kurzusok. Bár számos igen komoly felismeréssel önmagunkra találással lehetünk gazdagabbak, ez az elnevezés így legalábbis megtévesztő. A keleti hagyomány elismeri, hogy létezhet tökéletes (azonnali) megvilágosodás valamely tökéletes mester kegyéből, ilyen mesterek azért nem sokan vannak, nem hirdetés útján szerzik a tanítványokat, sőt tanfolyamokat sem szerveznek. A Zen tanítás kétféle, egy „kis” és egy „nagy” megvilágosodás-élményről beszél. A kicsi bármikor megtörténhet, amikor ráismerünk, rádöbbenünk valamire, az „igazi”, a teljesség, egység tökéletes átélése (nem gondolati megértése vagy elképzelése!) viszont még a mesterekkel is ritkán esik meg, eleinte velük is csak egy-egy pillanatra, azután pedig folytatódik a mindennapi életük. Az, hogy örökké ebben az állapotban maradjanak, csak a nagyok közül is csak a legnagyobbak osztályrésze lehet.

Karma

Minél többet beszél a karmáról valaki, annál „ezoterikusabb”. A karma mindenre azonnali, előre gyártott magyarázat. Mindaz, amit nem értünk, karma.

Ha valaki gaztettet követ el, mert ezt vállalta, ez volt a karmája. Innentől akár fel is menthetjük. Az áldozattal sem történt semmi más, minthogy a karmája teljesült, s ez a dolgok rendje. (Vajon megnyugtató-e ez a hozzátartozót, még ha igaz is?)

A karma egyik ilyen tudora egy szatírt, gyermeklányok megrontóját vette így a védelmébe; voltaképp semmi mást sem tett, mint szembesítette a gyerekeket egy olyan élménnyel, amivel úgyis találkozniuk kellett, sőt talán jó is, hogy megtörténjen, mert hamarabb átestek rajta. Ha nem tudnánk, hogy ez egyszerű ostobaság, hihetetlen cinizmus is lehetne. Hiszen ilyen alapon Hitler is csak jót tett a zsidókkal, mert teljesítette a karmájukat!

Így gondolkodik a közember, a hétvégi kurzusokon kupálódott gyógyító, „ezoterikus szakember”. Ezért mondhatta valaki egy beteg asszonynak, hogy azért beteg, mert előző életében egy nagy kurva volt (sic!), és most kell szenvednie érte. Hallottam egyszer olyat is, hogy amikor egy ezoterikus gondolkodású fordító elvesztette a fordításra megkapott művet, azzal érvelt, hogy nem tehet róla, nyilván ez volt a szerző karmája!

Olyanok is vannak, akik azt hirdetik, képesek lenni, megszüntetni valakinek a karmáját. Ha értenék, mit beszélek, tudnák, ezzel korántsem biztos, hogy használnak bármit is. Az így gondolkodók semmit sem értenek a karma törvényéből. Azt hiszik, a karma a kegyetlen végzet, ami alól nem lehet kibújni. Valójában a karma cselekedeteink gyümölcse (a jó és a rossz karma egyaránt), és sokkal inkább lehetőség, mint büntetés. Senkinek sem lehet a karmikus feladata, hogy gyilkoljon, de a sors állíthatja olyan helyzetbe, amikor, ha alantas ösztönei uralják, gyilkolhat is. Az áldozat számára sincs előírva, hogy meggyilkolják, ez is csak legvégső lehetőség. A karma semmire sem kényszerít, de nem is ment fel a felelősség alól. A szellemi fejlődés viszont lehetővé teszi, hogy urai legyünk saját karmánknak.

(Folytatjuk)

Kövesi Péter

Hamvas Béla

Scientia sacra (részletek)

Isten nem rejtély. Rejtély az, hogy van valami Istenen kívül. Isten a nyilvánvaló láthatatlan. A misztérium nem Isten, hanem a világ, ahogy nem a szellem a misztérium, hanem a természet, nem a lélek, hanem a test. Isten megismerése nem nehéz. *Deu et Jahve*, mondja a próféta, ismerd meg Istent. *Gnóthi ton kúrion*, írja Pál apostol. Szűköss és szegény emberiség volt az, amely a delphoi feliratot úgy értelmezte, hogy ismerd meg önmagadat. A *gnóthi szeauton* értelme eredetileg minden bizonnyal az volt: ismerd meg, hogy isteni vagy. Amikor Jézus lényének isteni voltáról beszélt, a zsidók jajveszékelnéi kezdtek. Jézus pedig a zsoltárokból idézett (Zsolt. 82,6), és azt mondta: Nincs-e megírva törvényetekben, hogy istenek vagytok (*elohim atem*), mindnyájan a legfelsőbb fiai?

* * *

Jézus Istent és önmagát azonosította. „Aki engem lát, látja az Atyát.” „Én az Atyában vagyok, az Atya énbenem.” „Mindaz, ami az Atyáé, az enyém.” „Mindnyájan egyek legyenek, ahogy te énbenem vagy és én tebened vagyok.” „Nem magamtól cselekszem, hanem az Atyától, aki bennem cselekszik.”

Amikor Jézus önmagát Istennel azonosította, az azonosítást nem saját maga számára foglalta le. Soha Jézus önmagát a többi ember közül ki nem emelte, soha senkihez felülről nem beszélt. Ezért hívta magát az ember fiának. Istennel az embernek minden fia azonos. Az Isten-ember egység mindenre kiterjed. Lényeges dolgokban emberek között különbséget tenni erkölcsstelen. Jézus felszólította az embert, hogy az Isten-ember azonosságot magába vegye fel. Csak más megfogalmazásban mondja ugyanazt, amit a Védanta: *aham brahma asmi* – én Isten vagyok. Az Atya és én egyek vagyunk – *ani vha-av echad*. Ugyanaz, amit az arab hagyomány mond: *ana hoa* – én az vagyok.

„... én protestáns vagyok. Mint ilyen,
szabadelvű, és jóindulatú
minden más vallás iránt.”

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

Árnyak a tükörben

Nekem fontos a múlt,
a semmibe mártott hétköznapiak.
De a rögök még mindig táplálják
a megzilált lélek fájdalmát.
Elmúlik, ... elmúlik talán
majd, ha felnövök.

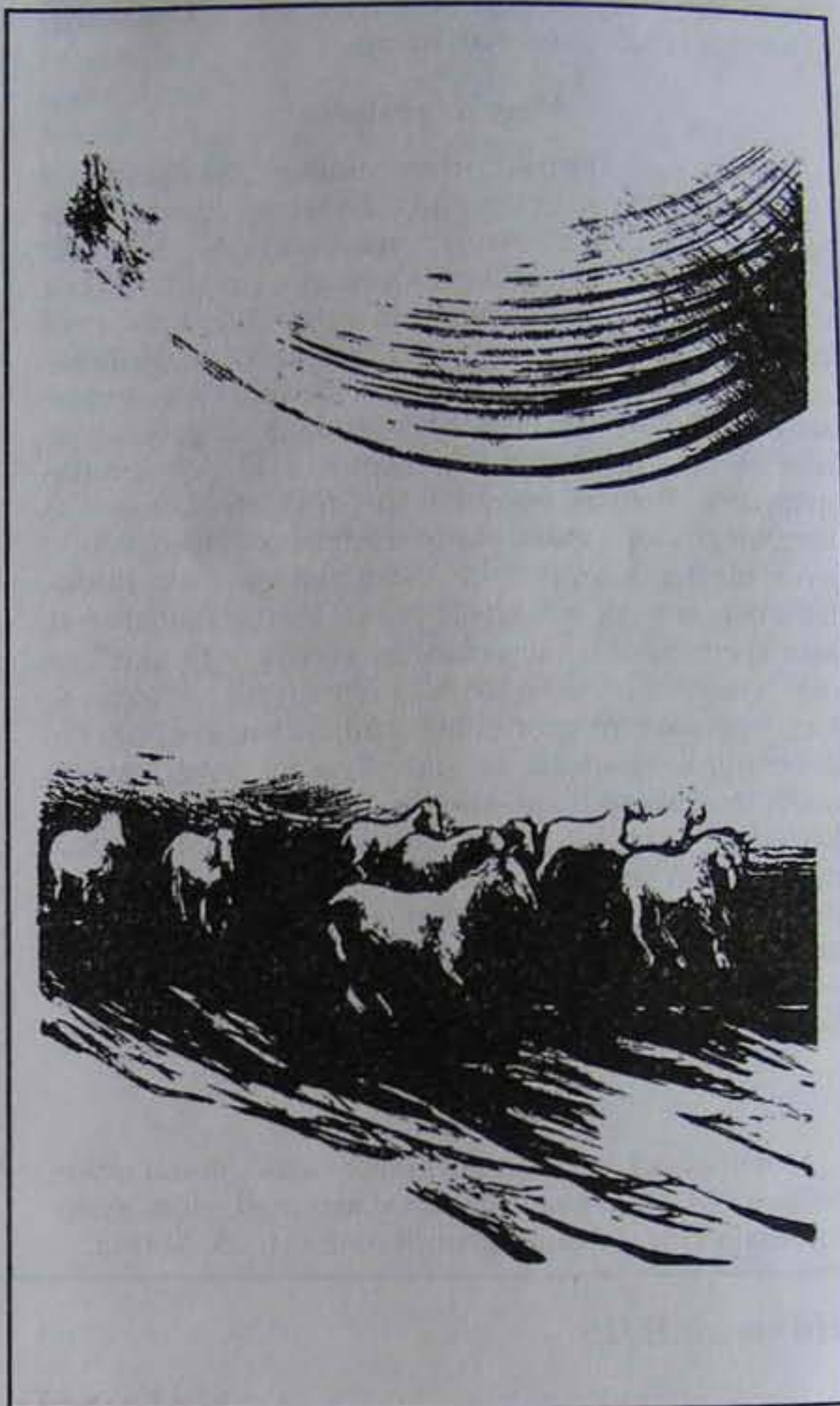
Nekem fontos a múlt
s követel: a szelek.
Haragja: a mennydörgés.
Szolgái: a tengerek vize és a tűz,
a földet markoló kezek,
melyek az igazak álmát alusszák.
De minden éjben egy nap van
és lassan, lassan
érezni amint elmúlik,
amint felnövök.

Nekem fontos a múlt.
Fölemel, megöl, keresztrefeszít
és mégis jólesik,
mint talpamnak a meleg, tavaszi föld.

Képzeletben
egy napsütötte ország királya vagyok,
ahol akasztják a hóhért
és minden ragyog,
minden puha bársony és selyem,
ahol minden naplopó
az én hűbéresem.

Nekem fontos a múlt,
abból táplálkozom.
Már testét ettem, vérét ittam
és mégis itt van
egy tenyérnyi fényben.
Minden jó és minden rossz
egyformán látszanak benne,
isten is mosolyog reá.
De a tetőn lévő sírból
porlócsontú ősök szelleme nézi
az utána sorjázókat,
kókadt fejű tömeg szemében
a sápadt fényeket.
Én, a felnőtt, én a meggyötört ember
múltamban érzem a jövőt
és Isten szívét ahogy ver.

Mikolai Bertics Mihály

Ügetés tiport utak porán...

(Török Levente grafikája)

A keleti országrész szabadelvű protestáns folyóirata

Ötödik évfolyamába lépett a kulturális folyóirat, a **Partium**.

Az alapítók között a két legkiemelkedőbb unitárius debreceni költőt **Ószabó Istvánt** és **Dusa Lajost** találjuk. 1992-1994-ig ők irányították a folyóiratot, a Partium Irodalmi Társaság égisze alatt. A társaság feloszlása után a szabadelvű protestáns kör vette kézbe a lapot, **Felhős Szabolcs**, **Ószabó István**, **Magyar József** és **Dusa Lajos** vezetésével. 1995-től a szabadelvű protestáns kör szellemisége érezhető.

A folyóirat Ungvártól Temesvárig, a keleti régió kulturális életét igyekszik átfogni. Partium-esteket szerveznek Ungváron, Miskolcon, Vásárosnaményben, Mátészalkán, Nyíregyházán, Debrecenben, Nagyváradon, Kolozsvárott és Temesváron. Természetesen a Dávid Ferenc Egyet irodalmi estjén is be kíváncsoznak mutatkozni. Távlati céljuk az Unitá-

rius Irodalmi Társaság újraélesztése Budapesten, illetve Kolozsvárott. A Partium köré szeretnénk gyűjteni az unitárius szellemiségű alkotókat. A Partium-műhelyéből nőhetne ki a leendő irodalmi társaság. Jelenleg a Rónahír és az Északhír terjeszti, illetve Budapesten az Unitárius Könyvesboltban, az Írók Boltjában és a Püski Könyvesházban vásárolható.

Ez évben a tavaszi szám hagyta el a nyomdát, s a nyári számon dolgozik a szerkesztőség. A szerkesztő-bizottság tagjai a szabadelvű protestáns kör legaktívabb tagjai (unitárius írók, költők és grafikusok).

A nyári számban megemlékezünk Brassai Sámuelről és Balázs Ferencről. Minden kedves olvasó figyelmébe ajánljuk az egyetlen hazai unitárius szellemiségű kulturális folyóiratunkat.

- beregi -

Emlékünnepség

Balázs Ferenc halálának 60. évfordulójára emlékeztek Tiszaszalkán a *Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola* ünnepi rendezvénye keretében. Ezen alkalommal a falu kulturális és gazdasági felemelésének fáradhatatlan harcosát, a falukutató mozgalom előfutárát méltatták, május 24-én a Faluházban.

Győrt is volt megemlékezés: a beregi unitárius szórvány és a győri unitárius gyülekezet közösen emlékezett meg az erdélyi magyarság szellemóriásáról, egy kiállítással egybekötött ünnepségen július 1-én. A beregi népfőiskola Balázs Ferenc-emlékérmet, emléklapot, relikviákat állított ki.

„Tudjátok meg mind,
Én itt meg nem haltam
Egy falu sara engem le nem nyűgözött.
Én csak elvettem magam egy picinyke helyre,
Odabújtam a rög alá,

Hadd lám; kikelek-e?
Termek-e gyümölcsöt?”

Hűség a szülőföldhöz, önfeláldozó népszere-
tet, erkölcsi példaadás. Ezt hagyta ránk örökül
Balázs Ferenc.

5. évfordulóját ünnepelte Kocsordon április 12-én a KRASZNA című társadalmi és kulturális lap, melynek alapító szerkesztője **Bakos Pál** újságíró atyánkfia. A szabadelvű protestáns kör ezen alkalommal emlékezett a költészet napjára. A jubiláló lapnak további eredményes munkát kívánunk.

Örláng címmel a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola lapot indít névadója szellemében ez év nyarán.

Kelet-Magyarországon a Partium, a Kraszna és az Örláng a három unitárius szellemiségű lap.

Beregi unitárius pünkösöd

Kiemelkedik a pünkösdi ünnepek sorából az idei. Nem csak a szép számú gyülekezet, hanem az az esemény, hogy először volt Vásárosnaményban unitárius konfirmáció. Öt cigányfiatal tett tanúbizonyságot hitéről a gyülekezet előtt. A konfirmandus ifjakat (Lakatos Natália, Rózsa Sándor, Lakatos Tímea, Lakatos Sándor és Lakatos Edit) **Felhős Szabolcs** beregi unitárius szórványgondnok készítette fel. A három különböző család ifjai a fogadalmat **Nyitrai Levente** szórványlelkész előtt tették le, aki megáldotta őket.

A hitvallást versmondás és zsoltáreneklés tette emlékezetesebbé. A hagyományokhoz híven volt három keresztelő (ifj. Jóni Jenő, ifj. Lakatos László és ifj. Jónás László) és két felnőtt konfirmáció (Jóni Jenőné és Balogh Ferenc). Az ünnepi istentisztelet közös úrvacsoravétellel pecsételtük meg.

Fogarasi Péter

Cigány konfirmálók Vásárosnaményban
1997 pünkösdjén.

Templomégés Kocsordon

Húsvét hajnalán égett porig a kocsordi reformátusok temploma. A sorsnak ebben az iszonyú firtorából sokan szándékos gyújtogatásra gondoltak, pedig szakértői megállapítás szerint csak villamossági tűz lehetett, és még nem is gondatlanságból keletkezett.

Éppen templomjavítás tárgyában mindössze pár órával később tartott gyűlést az unitárius presbitérium. Teljesen spontán részvételből hivatalosan felajánlottuk templomunkat addig, ameddig a reformátusok kijavítják a kárt...

Még aznap hívott bennünket dr. Murvay Sámuel főgondnok úr is, ezzel a javaslattal. Püspökségünk a maga részéről is megtette a felajánlást a Debreceni Református Püspökségnek. A helyi reformátusok az Ézsaiás 40. 31. alatt ígérelt kösönték meg: „De akik az Úrban bíznak, erejük megújul.”

A debreceni püspökség is „tisztá szívvel” mondott köszönetet.

Nyitrai Levente

A boldogságról

60 éven túl mi a boldogság?

Az emberi élet különböző szakaszaiban más-más jelenti a boldogságot és az örömet. Drága jó szüleim és testvéreim szeretetében, nagyon boldog gyermek és ifjú korom volt. Házasságom 20 éve alatt boldog voltam, aminek a halál vetett véget. A munkás években, a becsülettel határidőben elvégzett munka/ főnökeim megbecsülése és munkatársaim szeretete örömet jelentett számomra. Boldog vagyok, ha templomunkban lelkészünk imáját és prédikációját hallgathatom. Örülök, ha segíthetek, örömet szerezhetek másoknak. Örömet szerezni lehet egy kedves szóval, simogatással is. Ezentúl örülök a természetben található sok szépségnek, a tavaszi napsugárnak, a zöldülő fáknak, a sok nyíló virágnak.

Boldog vagyok egy szép vers, ének hallatán is.

R. E.

Kérdezd meg magadat, boldog vagy-e, és máris nem vagy az.

(J. Stuart Mill)

A legtöbbben annyira boldogok, amennyire elszánták rá magukat.

(Lincoln)

Mi boldogabb? A part? A hab?

Menni? Maradni boldogabb?

(Browning)

...a boldogtalan szerelemből még csak ki lehet gyógyulni,

...de a boldogtalan életből, abból nem lehet ki-
gyógyulni...

(Fontane)

A boldogság uzsorás: negyedórai örömért, amit kölcsönöz, egész halomnyi boldogtalanságot fizet velünk kamatul.

(Flaubert)

A boldogság tudománya: szeretni kötelességünket és abban keresni a magunk örömét.

(Renan)

Az ember sose tudja, mikor boldog. Sose vagyunk oly boldogtalanok, mint amilyennek hisszük magunkat.

(Proust)

Az emberek nem egészségesek, hanem boldogok akarnak lenni.

(Karinthy)

Remélem, hogy ezek a gondolatok is segítik kedves olvasóinkat abban, hogy maguk is megpróbálkozzanak a boldogság körülhatárolásával írásban is, amit csak betűjellel közölne lapunk.

Muszka Ibolya

Könyvismertetés

A francia Marie de Hennezel, a hazájában és Európában ismert-elismert pszichológus és pszichoanalitikus, az AIDS-es betegek segítésére hivatott Bertnard Dutand egyesület elnöknője, a pszichiátria-pszichológia egyik legújabb vívmányának és „gyógymódjának”, a *haptonómiának* talán legismertebb francia híve és propagálója tíz éve áll egy különös mozgalom élén, amely a halál demisztifikációjának, emberivé szelídítésének jelszavát tűzte zászlajára. Tíz éve pszichológus egy különös egészségügyi intézményben, egy úgynevezett palliatív, azaz tünetkezelő osztályon, ahol a pácienseket nem gyógyítják – mert itt csupa gyógyíthatatlan beteg van –, hanem ápolják – és nemcsak a testet, de mindezekelőtt a lelket. Az itt dolgozóknak, orvosoknak, ápolóknak, önkénteseknek az a feladatuk, hogy a menthetetlen betegeket elkísérjék a halálba, a nemlét küszöbéig, hozzásegítsék őket, hogy emberhez méltó körülmények között, gondoskodástól, szeretettől körülvéve, az élettel, embertársaikkal, önmagukkal megbékélve haljanak meg. Ezen az osztályon a beteg egész személyisége részesül az öt megillető gondoskodásban, a páciens itt nem csupán egy szám, egy rövid kórtörténet, zárójelentés az orvos és az ápolószemélyzet számára, hanem egy teljes emberi sors, emberi élet.

Tíz év megrendítő és felemelő, szívszorító és szívmelegítő, erkölcsi-szakmai szempontból egyaránt megszívlelendő és elgondolkodtató élményeit, tapasztalatait, tanulságait meséli el, összegzi a szerző ebben a fájdalmasan szép, megkapó emberi sorsokat és portrékat felrajzoló, napjaink égető orvosetikai és általános morális kérdéseire, például az eutanázia kérdésére választ kereső könyvben, amely ugyan a halálról szól – a halálról, amellyel szembe kell nézni, amelyre fel lehet és fel kell készülni, amelyet nem szabad a szemérmes hallgatás lepellebe burkolni –, de talán éppen ezért az élet szeretetét sugallja.

Marie de Hennezel könyve adalék az eutanázia vitájához.

(SZI)

Akadémiai székfoglaló

Tudományos sikert aratott Molnár Miklós atyánkfia az MTA külső tagja. „Miért nem lett Benyovszky Madagaszkár francia kormányzója?” címmel székfoglaló előadást tartott május 21-én a Magyar Tudományos Akadémia Nagytermében. A Genfben élő történész professzor, aki lapunkat is rendszeresen támogatja, ezúttal is öregbítette egyházunk hírnevét. Gratulálunk testvérünknek!

Kodolányi János (1899-1969) író, a Nyugat utáni nemzedék legrangosabb egyénisége, a 20. századi magyar prózairodalom klasszikusa két fontos művét jelentette meg most egyidőben a Pannónia Könyvek kiadója: *Ojbarsz futása c. történelmi regényei és Kelet népe* című tanulmányát.

Kodolányi írói életműve csodálatra méltó. Zseniális alkotóművészete ellentmondásos. Alakja máig kevéssé – illetve rosszul – ismert és nem jelentőségéhez mértén elismert. Életpályájából kitűnik, hogy katolikusnak született, azonban ifjúkorában áttért a református hitre és élete végén, – de még szellemi erejének birtokában – 1968. január 18-án, Árpádházi Szent Margit napján – akiről Boldog Margit címmel a remekbe szabott és számára legkedvesebb történelmi regényét alkotta – saját kérésére (Budapesten, a XII. ker. Böszörményi út 26. szám alatti otthonában) visszatért a katolikus egyházba.

A nép hibáit ugyanúgy kutatta és felfedte, miként a középosztályét, de észrevette pozitív tulajdonságait is. Munkássága az ormánsági falu- és népelet élményvilága hatását tükrözi. Archaizáló nyelvi, stilisztikai elemekkel rendelkező regényei a magyarságtörténet sorsfordító eseményeit mutatják be. A honfoglalás és a tatárjárás időszakába vezetik el olvasótáborát.

Az *Ojbarsz futása* című műve az érett Kodolányi nagy történelmi regényeinek legjavához méltó kiváló teljesítménye. Első ízben a *Sorsunk* című folyóirat 1943. és 44. évfolyamaiban látott napvilágot. Könyvalakban egészen napjainkig nem volt hozzáférhető. A mostani kiadással – egy önmagában töredékesnek nevezhető, de jelentős Kodolányi-alkotás – a honfoglaláskori regényfolyama egy további töredék-alkotással egészült ki.

Kodolányi nem írja ki, de az olvasó okkal feltételezi, hogy az író ebben a prózai munkájában *Ojbarsz* alakjában Koppányt, az Árpád vérből származó somogyi nagyúr, a róla megnevezett pogány-lázadás (997) vezéralakjának ifjúkorát ábrázolja.

Tüskés Tibor a könyvecske előszavában kiemeli, hogy Kodolányit eredetileg e regényfolyamában a korabeli két életfelfogás szembenállása foglalkoztatja: – Az egyik oldalon a pogány hit, a honfoglaló magyarok, a táltosok világképe és világmagyarázata áll, a másikon a főként idegen papok által hirdetett vallás, a kereszténység eszmerendszere található. Ezzel Kodolányi a 10. századi magyar történelem fő kérdését, egyben a magyar történelem egy sarkalatos problémáját, sorsfordítóját ragadja meg és mutatja föl.

Ez a regénytöredék annak a folyamatnak része, mely során Kodolányi írói kifejezőeszközeiben korai írásai naturalizmusától a férfikor érett realizmusán keresztül jut el késői regényei mítikus, szimbolikus megjelenítéséig.

Vajon miért maradt befejezetlenül Kodolányi János honfoglalás kori regényfolyama: Milyennek

ábrázolta volna a regényciklus Gézáját és Istvánját, vagy milyenné vált volna a férfi Koppány?

A Pannónia Könyvek egyidőben, most napvilágot látott reprint (1941) kötetben a tanulmányíró Kodolányival találkozhatunk. A mű három szerző egy-egy alkotását tartalmazza, Kodolányi János–Várkonyi Nándor–Sötér István: *Kelet és Nyugat* határán címmel jelent meg. Ebben *Kelet népe* címmel Kodolányi a két világháború közti magyar szellemi élet korkérdését veti fel: Mi a magyarság hivatása? Kérdezzetük, fejtegetik manapság. Európai küldetés: ez az úgynevezett európai kultúra megvédelmezése volna „kelet barbárságával” szemben. Dunavölgyi hivatás: pedig a Dunavölgye körül elhelyezkedett népek megszervezése, volna, az ugyancsak „európai” vagy, ha úgy tetszik a „keresztény” kultúra védelmében. A „híd” szerepét is nekünk szánták, a közvetítést: adjuk át a Nyugatnak, ami a Keleté, Keletnek, ami a Nyugaté. Ami ebből az adom-veszemből megmarad, az a miénk. Kétségtelen, – hangsúlyozza Kodolányi – hogy a magyarság célja, hivatása, küldetése csak egy lehet, a jelenben csakúgy, mint volt a múltban, s lesz a jövőben: a megmaradás.

Ha tudjuk, mit akarunk, tudnunk kell azt is, honnét jöttünk, kik vagyunk, minő erővel rendelkezünk. Ha tudjuk, hogy meg kell védelmeznünk magyari voltunkat, tudnunk kell, mi a magyarság, mi az, ami a soros forgandó kerékküllő közl sohasem hull ki, ami örök, amit védelmezve magunkat védelmezzük.

Végső kicsengésként így figyelmeztet Kodolányi: „Kultúrhortalékot látunk színpadon, sajtóban, zenében, rádióban, filmen. Móricz Zsigmond darabja 3 előadás után lekerül a színpadról. A nemzet első színháza kétszázas sorozatban viszi diadalra az idegen ponyvát.

Már-már alig lehet kimondani az irodalomban is azt, amit magyar lélekről, magyar sorsról, magyar életformákról mondanunk kellene. Kritikai életünk elsorvadt, vagy elferdült.”

Kodolányi János megállapításait nem haladta túl az idő. Érdemei maradandóak. Könyvei alkalmasak az olvasás szenvedélyének fölkeltésére és tudatos mederben tartására.

A mély esztétikai-filozófiai, magyarság-önismereti, történelmi jelentéstartalmakat hordozó kötet a kortárs magyar irodalom és irodalomtudomány legújabb elemző vonulatához kapcsolódik, s mint ilyen, elsősorban – a szakemberek érdeklődésén túl – a 20. századi magyar irodalom és szellemi élet jelenségeit értelmezni kívánó, elmélyülésre hajlamos olvasókra számíthat.

A két könyv a kiadót dicséri, mert hozzájárult a Kodolányi életmű árnyaltabb bemutatásához. A magyar irodalom barátai minden bizonnal szívesen fogadják. A köteteknek minden nagyobb könyvtárakban ott a helyük.

Domonkos János

Hírek a Hógyes Endre utcából

Konfirmáció

A budapesti egyházközségben 1997. május 25-én került sor az 1996-1997-es iskolai évben konfirmálók ünnepélyes fogadalomtételére. Az idén, mint minden második évben, a Hógyes Endre utcai templomunkban. A budapesti vallás-erkölcsi nevelési bizottság megbízásából Kászoni József lelkész-hitoktató jelentette az egybegyűlteknél, hogy a konfirmációi előkészítésre jelentkezett tizenkét fiatal unitárius: négy lány és nyolc fiú. A konfirmálók zöme, kétharmada olyan Erdélyből áttelepült családok gyermeke, akik az utóbbi hat-nyolc évben érkeztek Budapestre, illetve a fővároshoz közeli valamelyik községbe. Szintén a lelkész jelentéséből tudhatták meg a jelenlevők, hogy a konfirmációra való előkészítés szeptemberben kezdődött és május második feléig tarott.

Május 25-én reggel 9 órakor már jelen voltak a Hógyes Endre utcai templomos ingatlanunk udvarán, irodájában, gyülekezeti termében a konfirmálók és hozzátartozóik, és kezdetét vette a templom díszítése. Ünnepi arcát öltötte fel a templom, amikor a sok-sok virágcsokor és vágott virágok mind a helyükre kerültek. Míg a szülők, a konfirmálók kis és nagyobb testvérei, nagyszülei, keresztszülei a templomot díszítették, addig még egy utolsó ismétlésre is sor került a programot illetően – a konfirmálók részéről – a gyülekezeti teremben. Majd pontosan délelőtt 10 órakor kezdetét vette az ünnepi istentisztelet. Ünneplőbe öltözöttek és szent izgalommal vonult be a konfirmálni készülő kis csapata a zsúfolásig megtelt templomba. A tizenkettes tanítványi közösség létszámában is pontosan megegyezett Jézus tanítványainak kis közösségével.

Az ünnepi beszéd elhangzása után a hirdetések keretében került sor a konfirmálók bemutatására, amit az unitárius katekizálás követett.

A konfirmációs agenda, ima, rituális kérdések elhangzása után került sor az úrvacsora kiosztására, melyben ez alkalommal először részesültek a fiatalok, s tették ezt Jézusra emlékezve. A biztonyságtévők életére főtisztelendő Bencze Márton püspök kérte Isten gazdag áldását. Ajándékkönyvek, emléklapok kiosztását követően Dr. Murvai Sámuel főgondnok köszöntötte a konfirmált ifjakat, illetve a nagyszámú templomi gyülekezetet.

Köszönetet mondunk Imecs Szabó Ilonka testvérünknek, aki saját kötetivel ajándékozta meg az ifjakat.

Az ünnepi istentisztelet befejezésével a „tizenkettes” csoportjának közös programja csak június 14-ig szünetel, amikor kezdetét veszi a hagyományos június közepi erdélyi kirándulás, amelyre szinte kivétel nélkül minden konfirmáló jelentkezett.

Az ott történő eseményekről lapunk majd egy következő számában fogunk beszámolni.

Addig is minden olvasónkat szeretettel köszöntünk a hagyományos „Egy az Isten” üdvözléssel, és örömmel fejezzük ki abból az alkalomból, hogy az egyház önálló tagjai lehettünk.

K. J.

Hírek Füzesgyarmatról

Mint minden évben, az év májusában is megünnepeltük anyáknapiját. Balácsi László lelkészünk meghatóan szép anyáknapi megemlékezésén kívül, számos szép, hálát és köszönetet kifejező költemény elhangzott. Az „Élet az éveknek” dalárda is szép, alkalomhoz illő énekeket adott elő. Az ünnepi műsor a lelkész által előadott csodálatosan szép énekével zárult.

A megható, szép gondolatok hallatán sokak szemében könny csillogott. Az előadók között óvodások, iskoláskorúak, ifjak és nyugdíjaskorúak is voltak.

Ragyogó napsütés, gyönyörűen kizöldült fák köszöntötték Pünkösdi ünnepét. Az Úrnak asztala megterítve várta a testvéreket. A tartalmas, mély gondolatokat ébresztő istentiszteletnek igen nagyszámú résztvevője volt.

A Jézus életére és eszméire emlékeztető jegyeket, az úrvacsorai kenyeret és bort 53-an vették magukhoz.

Az úrvacsorai kenyeret és bort *id. Károlyi Zsigmond* és neje adományozta, hálásan köszönjük, örömmel láttuk, hogy az összetorlódott mezőgazdasági munkák ellenére is ilyen szép számú gyülekezet jött el Isten ígését hallgatni. Istennek hála érte. Az elmúlt 35-40 évben még ilyen nagy számú résztvevője nem volt Pünkösdi istentiszteletnek. Adja Isten, hogy sokszor megismétlődjön a testvérek ilyen szép számú részvétele. Az utóbbi hónapokban hétköznap is gyakran megszólaltak templomunk harangjai. A hétköznap megkonduló harangok, halálhírt jelentenek.

Az eltelt 2 hónapban 25 esetben kondultak meg templomunk harangjai, egyházközségünket is nagy veszteség érte. Két régi unitárius család tagja hunyt el. *Csak Fereczné*, szeretett Emmuskánk előző gondnokunknak volt a felesége. *id. Bökfő Jánosné*, Eszti néni korábban volt gondnokunknak felesége, jelenlegi gondnokunknak édesanyja volt.

Mindkét elhunyt egyházszerető, áldozatot is vállaló tagja volt közösségünknek. Emléküket megőrizzük.

Az utóbbi két hónapban nem unitárius család 23 esetben kérte, hogy **Balácsi László** lelkész és **Balácsi Lászlóné** kántor végezze a temetési szertartást. A mindenható Isten adjon csendes pihenést mindannyioknak.

Egy Füzesgyarmattól távol élő,
de hazajáró unitárius

Gyula, 1997

Pestszentlőrinc

1997 május 11-én egyházközségünkben konfirmációi szertartást végeztem, mely alkalommal Isten és a gyülekezet előtt megjelent és hitéről vallást tett két hajdon, név szerint **Samarjai Emese**, kolozsvári származású, a néhai Szabó Dezső kolozsvári lelkész unokája, és **Nagy Ildikó** székelykeresztúri származású, egyházközségünk presbiterének, Nagy Gyula kedves hívünknek leánya. Konfirmációra még jelentkezett egy vidéken élő ikerpár, akik azonban egészségi okok miatt nem tudtak megjelenni. A szépen feldíszített templomban, nagy gyülekezet előtt, székelyruhába öltözve tett bizonyosságot hitéről a két jól felkészült növendék, akiknek életére és szerettei életére Isten gazdag áldását kérjük.

1997. május 18-án pünkösd első napján az Úr asztala meg volt terítve. Rajta volt a kenyér és a bor, mint a Jézus életére és halálára emlékeztető szent jegyek. Gyülekezetünk hívei erre az alkalomra nagy számmal jöttek el úrvacsorával élni, és ez alkalommal egyházunk javára adományokat tenni, mely adományokért mindnyájuknak aranykönyvileg mondunk hálás köszönetet. A pünkösdünnep kiemelkedő eseménye volt, hogy az előző vasárnapon megkonfirmált két növendék első alkalommal vett úrvacsorát a gyülekezettel, mely őket a legnagyobb szeretettel fogadta.

1997. május 21-én fél 10 órakor az Új köztemetőben utolsó útjára kísértük **Ránki Béláné sz. Gyirkis Irma** nőtestvérünket, aki életének 78-ik évében, hosszas szenvedés után adta vissza lelkét teremtőjének. Pihenése legyen csendes, emléke áldott.

1997. május 24-én Fóton az egyik keresztszülő házában végeztem keresztelési szertartást, mely alkalommal megkereszteltem és az unitárius egyház tagjai sorába beiktattam **Gyarmati Péter** unitárius és **Iváncsik Judit** r. katolikus másodszülött gyermekét, **Esztert**. A gondviselő Isten áldása legyen az újonnan megkeresztelten, hogy növekedhessék testben és lélekben Isten és emberek előtt való kedvességben.

* * *

1997. május 31-én szombaton délután 5 órától tartottuk egyházi életünk ünnepes fél évének záró Szeretetvendégségét. Ez alkalommal ünnepi meghívottunk **Gyurkovics Tibor** író, a Magyar Művészeti Akadémia alelnöke volt, aki életének alakulásáról, írói tevékenységéről, utazásairól tartott a tőle megszokott egyedülálló stílusban színes és érdekfeszítő előadást.

Az író bemutatta, valamint az írói műveiből felolvassott **Dörögdi Miklós** bábművész, egyházközségünk támogatója és szimpatizánsa.

A bevezető áhitatot **Rázmány Csaba** lelkész tartotta, ifj. **Gergely Felicián** Gyurkovics Tibor versét szavalta, majd a műsort **Makkai Emma** lelkét melengető népdaléneklése zárta.

Szeretetvendégségünk, felejthetetlen emlék marad mindannyiunk számára, mely nemcsak kimagasló erkölcsi, de anyagi sikerrel is zárult.

R. Cs.

Tapasztalat diktálta kötelesség

Ha az embert egy közösség feladatkörrel ruházza fel, köteles eleget tenni a közösség elvárásainak. Elkötelezettségének fokmérője a rábízott feladat elvégzésének eredménye, vagy eredménytelen volta.

Engem a Győri Unitárius Egyházközség presbiteri teendők ellátásával bízott meg. Ebbeli minőségemben legsürgősebb feladatomban tekintettem a hatáskörömbbe tartozó hívekkel való kapcsolatteremtést.

Nem várt nehézségekbe ütköztem. Az általam keresett hívek valamennyien elköltöztek a nyilvántartás szerinti lakhelyükről. Hogy miért nem jelentették be új lakcímüket?...

Töprengés helyett addig róttam Szentgotthárd és Szombathely utcáit, míg csak fel nem derítettem az új lakcímeiket.

Őszintén szólva megérte a fáradságot. Szemrehányó pillantások helyett a velük való törődés felletti öröme sugárzott felém. Volt, aki gyermekei jövőjére való tekintettel tartotta szükségesnek az egyházközséggel való kapcsolattartást. Volt, aki arra tett ígéretet, hogy legközelebbi nyugdíjából kizsákít egy keveset egyházi célokra...

De a fentieknél is fontosabbnak tűnt számomra a valahová való tartozás szükségességének a tudatosítása, és annak a reménysugárnak a felvillantása, hogy a győri egyházközségnek is lesz gyülekezeti terme, imaháza, vagy éppenséggel temploma, a meglévő lelkészlak mellett. A sorrend fordítottnak tűnhet, de egy negyedországrésznyi szórványt, a lehető legnagyobb jóindulattal sem lehet összefogni, egy állandó lelkészlak nélkül, amely egyben az istentisztelet helyszínéül is szolgál.

Véleményem szerint megszívlelendő a tapasztalat diktálta kötelesség: össze kell gyűjteni és meg kell becsülni a híveket, mert náluk nélkül nincs egyházközségi élet, vagyis igéretesebb jövő.

Sófalvi Ferenc

Varadium

A beregi unitárius szórvány nyolc fős delegációval vett részt a Varadium ünnepségen.

A köszöntők trombitaszólóval és evangéliumi énekekkel járultak hozzá az ünnepséghez a nagyváradi unitárius imaházban. Sikerrel mutatták be a Partium tavaszi számát is.

Valláslelektani előadások

1997. május 30-án referáló ülést tartottunk. Ezt az alkalmat ősztől kezdve szeretnénk Műhelycsoporthá fejlesztetni, melyben tagságunk számára érdekes esetek megbeszélésére, beszámolókra, kutatási problémák megbeszélésére szeretnénk lehetőséget biztosítani. Mostani ülésünket Orosz Katalin esetismertetéssel és annak megbeszélésével kezdtük. Ez alkalommal megtartottuk egyesületünk tisztújító közgyűlését is. Tekintettel arra, hogy már két alkalommal ezt elhalasztottuk és az aktuális ügyek sem tűrtek további halasztást, ezt most le kellett bonyolítanunk.

1997. november 15-én, vagy 16-án (teremproblémák miatt az időpontot később pontosítjuk) egésznapos konferenciát szervezünk. Címe:

A vallásos ember és a lelki betegségek.

Részvételre és 15 perces előadásokra lehet jelentkezni június 15-ig. Részvételi díj 1000 Ft, melyet a Human Agape Egyesület – (Ökumenikus Műhely) OTP. folyószámlájára lehet befizetni szept. 30-ig (belföldi postai utalvánnyal, vagy átutalással) OTP 11712004-20141226. A részvétel későbbi befizetése 1200 Ft.

Érdeklődés az Egyesület vezetőjénél.

Dr. Süle Ferenc, oszt. vez. főorvos
OPNI. Valláslelektani Osztály
1021. Bp. Húvösvölgyi út 116.
Tel.: 1760-922/260. F: 1763-402

Külföldi hírek

Örömmel vettük a hírt, hogy a tavalyi (1996) év végén Finnországban is megalakult az Unitárius Univerzalista Egyház. Tagságukat kérik a Nemzetközi Unitárius Univerzalista Tanácsba és az Unitárius Világszövetségbe (ICUU és IARF).

Igyekeznek minél több kapcsolatot teremteni a világ unitáriusaival, ezért várják a híreket, jelentkezéseket az Interneten és más formában is. Szeretnének írni egy átfogó tájékoztatót az unitarizmusról, mely először az Interneten, majd könyv formában is megjelenne.

Üdvözljük fiatal testvéreinket és Isten áldását kérjük lelkesedésükre és munkájukra!

Az Országos Protestáns Napok Plakátpályázata

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa plakátpályázatot ír ki az 1997 évi Országos Protestáns Napok népszerűsítése érdekében.

Az OPN ezévi fő témája így hangzik: **Protestantizmus és Humanizmus.**

A rajz, amely nyilvánvalóan az ideai Protestáns Napok általános szimbólumaként is használatos lesz, utalhat a humanizmus filozófiai üzenetének a művészetben, a tudományban, vagy/és a diakóniában (szeretetszolgálatban) való kifejeződésére. Természetesen arra is, hogy mindez hogyan áll kapcsolatban a protestantizmus magyarországi elterjedésével, és mai jelenlétével.

A pályázatokat – amelyeket szakértők bevonásával az Ökumenikus Tanács elnöksége bírál el – szerény díjazásban is részesíteni kívánjuk: első díj: 30 ezer Ft; második díj: 20 ezer Ft; harmadik díj: 10 ezer Ft.

A műveket A4-es formátumban 1997. július 31-ig kell beküldeni, jelíggel ellátva, s az alkotó nevét és címét külön zárt borítékban mellékelve az az Ökumenikus Tanács címére: 1026. Budapest, Bimbó u. 127. T: 176-4847.

Pályázati felhívás

Az Unitárius Alapítvány a kuratórium határozata alapján 1997. évre pályázatot ír ki.

A pályázat célja: Szatmár – Bereg régió egyházi és gyülekezeti életének fellendítése, az unitárius hit megismertetése széles körben.

Hitbuzgalmi rendezvények szervezése.

A pályázat értéke: 70.000,- Ft azaz: Hetvenezer forint.

A pályázat beadásának határideje: 1997. július 31.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük eljuttatni: Unitárius Alapítvány 1054. Budapest Alkotmány u. 12.

Rázmány Csaba Gergely Felicián
elnök sk. titkár sk.

Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt ajánlata:

Borbándi Gyula:

Emigráció és Magyarország

Kende Péter szerk.:

Bibó nyugatról – élteben, holtában

Benkő Péter:

A Magyar népi mozgalom almanachja

Szígyártó Sándor:

Az Erdélyi Panteon

Csomor Lajos:

Öfelsége, a Magyar Szent Korona

Ignác Rózsa:

Született Moldovában

Szabó Dezső: Segítség!

Sinka István:

Kadocsa merre vagy?

Gábor Miklós: Sánta szabadság

Kányádi Sándor:

Valaki jár a fák hegyén

Vallomás magunkról (Az anyagot gyűjtötte, gondozta és szerkesztette: *Keddi Mózes* unitárius esperes)

Ópusztaszer '96

(Duna TV videotár)

Lapzárta minden hónap 6-án van. A később beérkezett írásokkal szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Laptulajdonos:

Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:

Bencze Franciska

Szerkesztőbizottság:

Kászoni József,

Muszkai Ibolya, Nyitrai Levente

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.

Telefon/fax: 111-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkesi irodákban, vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jelíggel.

Évi előfizetési díj: 600, Ft

Egyes szám ára 50,- Ft

Megjelenik havonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában

(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.

Tel.: 332-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272